

RIKSLØNNSNEMNDAS KJENNELSE
AV 3. DESEMBER 1990
I SAK NR 2/1990

TVISTEN MELLOM

SAMARBELDSORGANISASJONEN NORSK POLITIFORBUND/LENSMANNSETATENS
LANDSLAG (SPL) PÅ DEN ENNE SIDE OG STATEN VED ARBEIDS- OG
ADMINISTRASJONSDEPARTEMENTET PÅ DEN ANNE SIDE I FORBINDELSE
MED TARLEFFREVISJONEN PR. 1. MAI 1990

INNHALDSFORTEGNELSE

I	Generelt.....	side	2
II	Kjennelse.....		3
	1.	Saksgangen frem til behandling i Rikslønnsnemnda.....	3
	2.	Partenes påstander.....	5
	2.1	Samarbeidsorganisasjonen Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag.....	5
	2.2	Staten v/Arbeids- og administrasjonsdepartementet.....	5
	3.	Partenes anførsler.....	17
	3.1	Samarbeidsorganisasjonen Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag.....	17
	3.2	Staten v/ Arbeids- og administrasjonsdepartementet.....	39
	4.	Rikslønnsnemndas merknader.....	45
	4.1	Innledning.....	45
	4.2	SPLs krav om at Normeringsutvalgets innstilling gjennomføres i tariffperioden.....	45
	4.3	SPLs krav om at spisetiden karakteriseres som arbeidstid for alt personell med politimyndighet.....	51
III	Slutning.....		62

RIKSLØNNSNEMNDAS KJENNELSE AV 3. DESEMBER 1990
I SAK NR. 2/1990

I. GENERELT

Twisten mellom Samarbeidsorganisasjonen Norsk Politiforbund/
Lensmannsetatens Landslag (SPL) på den ene side og staten
v/Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) på den
annen side i forbindelse med tariffrevisjonen pr. 1. mai
1990.

Nemndas sammensetning:

Lagdommer Sverre Bjørnsen, formann
Direktør Kari Gjestebø
Direktør Berit Klemetsen
Sjefssekretær Nils Totland
Personaldirektør Lillian Krokan
Formann i Norsk Politiforbund Terje Ødegård
Avdelingsdirektør Ola Haugen, Arbeids- og administrasjons-
departementet

Under nemndas arbeid ba medlemmet Kari Gjestebø seg fritatt
for tjeneste i Rikslønnsnemnda med øyeblikkelig virkning,
idet hun i forbindelse med regjeringsskiftet ble utnevnt til
statsråd. Kommunaldepartementet har i brev av 5. november
fritatt henne fra vervet som fast nøytralt medlem i Riks-
lønnsnemnda. Kommunaldepartementet har samme dag oppnevnt
byråsjef Inger Pettersen som stedfortreder for Kari Gjestebø
i denne saken. Endringen i nemndas sammensetning ble fore-
lagt Rikslønnsnemndas medlemmer i møte 6. november, hvor det
ikke ble reist innsigelser til oppnevningen av byråsjef
Pettersen.

Med hjemmel i lov 19. desember 1952 nr. 7 om lønnsnemnd i
arbeidstvister § 2 annet ledd er formann i Norsk Politi-
forbund Terje Ødegård og avdelingsdirektør i Arbeids- og
administrasjonsdepartementet Ola Haugen utpekt av partene i
tvisten. Etter samme lovs § 2 tredje ledd stemmer fra
arbeidstakersiden Terje Ødegård og fra arbeidsgiversiden Ola
Haugen.

Som sekretær for nemnda har fungert førstekonsulent Inger Johanne Rystad.

Partene har gjort rede for sine standpunkter ved skriftlige innlegg og muntlig prosedyre for nemnda under hovedforhandling 4. oktober 1990 og i nemndsmøter 10. og 18. oktober, 6. og 20. november, samt 3. desember 1990.

Etter at saken har vært drøftet i nevnte møter, avsa Rikslønnsnemnda 3. desember 1990 denne

k j e n n e l s e:

1. SAKSGANGEN FREM TIL BEHANDLING I RIKSLØNNSNEMNDA

Forhandlingene mellom SPL og staten ved Arbeids-og administrasjonsdepartementet om hovedtariffavtale pr. 1. mai 1990 ble innledet den 26. april 1990. Forhandlingene fortsatte i tiden frem til 23. mai 1990, da det ble konstatert brudd i forhandlingene.

Riksmeklingsmannen ble den 29. mai 1990 varslet om bruddet. Meklingen ble påbegynt den 6. juni 1990 og pågikk i flere møter frem til og med 27. juni 1990. Det ble ikke oppnådd noen enighet som ga riksmeklingsmannen grunnlag for fremsettelse av noe meklingsforslag.

Staten fremsatte under forhandlingene og opprettholdt under meklingen et tilbud til Norsk Politiforbund / Lensmanns-etatens Landslag, svarende til det forslag riksmeklingsmannen hadde satt frem den 1. mai 1990 til hovedsammenlutningene / Norsk Lærerlag og staten.

Det kom verken under forhandlingene eller meklingen noen merknad eller innvending fra Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag til dette tilbudet.

De to organisasjonene krevde imidlertid at innstillingen fra et normeringsutvalg som Justisdepartementet og organisasjonene avtalte å sette ned i forbindelse med inngåelse av hovedtariffavtale for tidsrommet 1. mai 1986 - 30. april 1988, skulle gjennomføres. Dessuten krevde de to organisasjoner at tilsatte i politiet og lensmannsetaten skulle få spisetiden medregnet i arbeidstiden.

Tvisten er brakt inn for Rikslønnsnemnda i henhold til lov 18. juli 1958 nr. 2 om offentlige tjenestetvister § 26 a som lyder:

"Har det vært foretatt megling i en tvist som gjelder tjenestemenn som ikke har adgang til å gå til arbeidsnedleggelse, og meglingen ikke har ført frem, skal den meglingsmann som har ledet meglingen, innen tre dager etter at meglingen er slutt, sende innberetning til formannen i Rikslønnsnemnda. Nemnda avgjør tvisten med bindende virkning for partene. Reglene i § 26 annet og tredje punktum får tilsvarende anvendelse.

Når det er sendt innberetning som nevnt i første ledd, er det forbudt å forsøke å sperre vedkommende tjenestetgren for arbeidskraft.

Så lenge tvisten ikke er avgjort av Rikslønnsnemnda eller løst på annen måte, skal den tariffavtale og de lønns- og arbeidsvilkår som gjaldt ved tvistens utbrudd, stå ved makt hvis ikke partene blir enige om noe annet."

Innberetning etter tjenestetvistloven § 26 a ble gitt fra riksmeglingsmannen til Rikslønnsnemndas formann i brev av 28. juni 1990.

2. PARTENES PÅSTANDER

2.1 Samarbeidsorganisasjonen Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag har nedlagt følgende påstand:

1. Spisepausene karakteriseres som arbeidstid for alt personell med politimyndighet.
2. Normeringsutvalgets innstilling gjennomføres i tariffperioden, med virkningsdato senest fra 01.05.91.

2.2 Staten v/Arbeids- og administrasjonsdepartementet har nedlagt følgende påstand:

1. Kravene om gjennomføring av Normeringsutvalgets innstilling og kravet om medregning av spisetiden i arbeidstiden for tilsatte i politiet og lensmannsetaten avvises.
2. Statens tilbud til Norsk Politiforbund og Lensmannsetatens Landslag av 16. mai 1990 fastsettes som hovedtariffavtale for Norsk Politiforbund og Lensmannsetatens Landslag for tidsrommet 1. mai 1990 - 30. april 1992.

Statens tilbud av 16. mai 1990 lyder:

"GENERELLE LØNNSTILLEGG

A. Hovedlønnstabellen (tabell A) fra 1. mai 1990

LTR	REG. APRIL		TILLEGG 1		NYTT REG.		LØNNSØKN.	
			§	KR			§	KR
1	75	553	0,50	3 400	79	331	5,00	3 778
2	77	315	0,50	3 400	81	102	4,90	3 787
3	89	100	0,50	3 400	92	946	4,32	3 846
4	91	306	0,50	3 400	95	163	4,22	3 857
5	93	585	0,50	3 400	97	453	4,13	3 868
6	97	784	0,50	3 400	101	673	3,98	3 889
7	99	800	0,50	3 400	103	699	3,91	3 899
8	102	463	0,50	3 400	106	375	3,82	3 912
9	104	774	0,50	3 400	108	698	3,75	3 924
10	107	441	0,50	3 400	111	378	3,66	3 937
11	110	228	0,50	3 400	114	179	3,58	3 951
12	113	757	0,50	3 400	117	726	3,49	3 969
13	118	347	0,50	3 400	122	339	3,37	3 992
14	122	706	0,50	3 400	126	720	3,27	4 014
15	127	170	0,50	3 400	131	206	3,17	4 036
16	131	734	0,50	3 400	135	793	3,08	4 059
17	136	148	0,50	3 400	140	229	3,00	4 081
18	141	344	0,50	3 400	145	451	2,91	4 107
19	146	676	0,50	4 300	151	709	3,43	5 033
20	152	710	0,50	5 100	158	574	3,84	5 864
21	159	305	0,50	5 200	165	302	3,76	5 997
22	166	245	0,50	5 300	172	376	3,69	6 131
23	173	605	0,50	5 400	179	873	3,61	6 268
24	181	540	0,50	5 500	187	948	3,53	6 408
25	188	284	0,50	5 300	194	525	3,31	6 241
26	195	300	0,50	4 800	201	077	2,96	5 777
27	202	664	0,50	4 600	208	277	2,77	5 613
28	210	562	0,50	4 400	216	015	2,59	5 453
29	218	836	0,50	4 200	224	130	2,42	5 294
30	227	540	0,50	4 000	232	678	2,26	5 138
31	236	610	0,50	3 800	241	593	2,11	4 983
32	246	060	0,50	3 400	250	690	1,88	4 630
33	255	907	0,50	3 400	260	587	1,83	4 680
34	266	168	0,50	3 400	270	899	1,78	4 731
35	276	860	0,50	3 400	281	644	1,73	4 784
36	288	001	0,50	3 400	292	841	1,68	4 840
37	299	610	0,50	3 400	304	508	1,63	4 898
38	311	706	0,50	3 400	316	665	1,59	4 959
39	324	311	0,50	3 400	329	333	1,55	5 022
40	337	445	0,50	3 400	342	532	1,51	5 087
41	351	130	0,50	3 400	356	286	1,47	5 156
42	365	730	0,50	3 400	370	959	1,43	5 229

B. Tilleggslønnstabellen (tabell B) fra 1. mai 1990

Ltr	B-regulativ	
	Reg. april	Nytt reg.
1	1 628	1 677
2	3 018	3 109
3	4 413	4 545
4	5 807	5 981
5	7 214	7 430
6	8 616	8 874
7	9 996	10 296
8	11 400	11 742
9	12 798	13 182
10	14 193	14 619
11	15 933	16 411
12	17 686	18 217
13	19 435	20 018
14	21 191	21 827
15	23 271	23 969
16	25 369	26 130
17	27 461	28 285
18	29 558	30 445
19	31 657	32 607
20	33 753	34 766
21	35 853	36 929
22	37 941	39 079
23	40 043	41 244
24	42 132	43 396

II.

2. AVTALEÅR

REGULERINGSBESTEMMELSER - 2. AVTALEÅR

Før utløpet av 1. avtaleår skal det opptas forhandlinger mellom staten og Samarbeidsorganisasjonen / Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag om eventuell lønnsregulering for 2. avtaleår. Partene er videre enige om at forhandlingene skal føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjon på forhandlingstidspunktet og utsiktene for 2. avtaleår, samt lønnsutviklingen fra 1989 til 1990. De stats-tilsattes og lærernes nominelle lønnsutvikling skal vurderes i forhold til arbeidslivet for øvrig.

Hvis partene ikke blir enige ved forhandlinger, kan Samarbeidsorganisasjonen / Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag si opp hovedtariffavtalen innen 14 dager etter forhandlingene er avsluttet. Tvisten behandles etter tjenestetvistlovens regler.

III

INDEKSKLAUSUL

Partene forutsetter at stigningen i konsumprisindeksen fra 1989 til 1990 ikke skal overstige 4 %. Dersom indekstallet for 15. november 1990 overstiger tallet 15. november 1989 med mer enn 4,2 %, skal det forhandles om kompensasjon for stigningen utover 4 %.

Eventuelle tillegg skal gjøres gjeldende med virkning fra måneden etter at indekstklausulen utløses.

IV

LØNNSREGULATIVETS FELLESBESTEMMELSER

§ 2 nr. 1 gis følgende tilføyelse:

Ved avansement fra direkte plassert stilling til stilling med stige med minst samme topplønn som den direkte plasserte stilling, beholdes tidligere lønn som en personlig ordning.

§ 2 nr. 4:

Omsorgsarbeid etter 1. januar 1977 godskrives med inntil 15 måneders ansiennitet.

§ 2 nr. 5:

Nytt tillegg:

Dette gjelder også ved overgang fra deltidsstilling på 15 timer eller mer pr. uke til heltidsstilling etter 1. mai 1990.

§ 8 nr. 6:

I de tilfeller der den skadelidte vil oppnå høyere erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring enn etter ovennevnte regler, utbetales differansen i tillegg til erstatningen etter denne paragraf.

Protokolltilførsel:

Justisdepartementet har satt ned en arbeidsgruppe som vil utarbeide standardiserte regler ved erstatningsutmålingen. Når arbeidet er ferdig, vil partene i staten vurdere nødvendigheten av supplerende regler til avtalen.

§ 10 nr. 1:

Svangerskap og fødsel gir arbeidstaker rett til tjenestefri med full lønn i 28 uker (eventuelt 80 % lønn i 35 uker) ved nedkomst, dersom hun har tjeneste 6 av de siste 10 måneder. Retten til lønn under fødselspermisjon forlenges med 2 uker (80 % lønn i 3 uker) for hvert barn som fødes ut over ett ved samme fødsel. Tjenestefriheten skal legges til den tid det ytes kontantstønad (fødselspenger) etter lov om folketrygd § 3 - 21. Lønn gis fra det tidspunkt hun slutter i arbeidet. Dog høyst 12 uker før fødselen.

Dersom moren dør etter fødselen, men før hun har hatt tjenestefri i 28 (35) uker, gis faren, dersom han har tjeneste 6 av de siste 10 månedene før nedkomst, og har omsorg for barnet, fødselspermisjon med lønn for den resterende del av perioden, eventuelt med forlengelse som nevnt i 1. ledd, 2. punktum.

§ 10 nr. 2:

Gjenopptar moren arbeidet etter nedkomsten før hun har hatt permisjon i 28 (35) uker, gis en annen, dersom vedkommende har omsorg for barnet og fyller vilkårene i nr. 1 om tjenestetid, tjenestefrihet med lønn for den resterende del av perioden, dog ikke ut over 22 uker (29 uker med 80 % lønn) - eventuelt med forlengelse som nevnt i nr. 1, 1. ledd, 2. punktum.

§ 10 nr. 5:

Bestemmelsen "Permisjonen(e) må tas før barnet blir 10 år" endres til Permisjonen(e) må tas før barnet blir 12 år.

§ 10 nr. 10:

Ved adopsjon av barn under 15 år gis adoptivforeldre som har 6 måneders forutgående sammenhengende tjeneste rett til permisjon med full lønn til sammen i inntil 26 uker (80 % lønn i 33 uker). Permisjonen må være avsluttet senest 26 (33) uker etter at omsorgen for barnet er overtatt. Retten til lønn under adopsjonspermisjon forlenges med 2 uker (80 % lønn i 3 uker) for hvert barn utover ett som adopteres samtidig. Det forutsettes at begge foreldrene arbeider utenfor hjemmet og at den som gis permisjon tar omsorgen for barnet.

§ 10 nr. 13:

2. ledd utgår.

§ 14 utgår.

Bestemmelsene om bolig- og kostfradrag tas ut av hovedtariffavtalen og føres over til en sentral særavtale.

§ 18:

Satsene under nr. 4 punktene a og b økes til kr 16,50 pr. time.

Satsen under nr. 6 for delt dagsverk økes fra kr 33,70 til kr 50,-.

GODSKRIVNINGSREGLER

- a) Ved tilsetting i stilling med topplønn i ltr. 18 godskrives all offentlig tjeneste og tidligere yrkespraksis, herunder omsorgstjeneste.
- b) Ved tilsetting etter 1. mai 1990 godskrives omsorgstjeneste i hjemmet når den har betydning for arbeidet.

V

ENDRINGER I HOVEDTARIFFAVTALEN I PERIODEN

- A. Det føres justeringsforhandlinger/normeringsforhandlinger på fritt grunnlag. Resultatet gjøres gjeldende fra 1.5. 1991.
- B. Partene kan i tariffperioden forhandle om:
  - a. omgjøring av stilling/stillinger fra lavere til høyere grad eller fra høyere til lavere grad (normering)
  - b. flytting av stilling/stillinger til høyere eller lavere lønnstrinn (justering)
  - c. endring av lønnsplan (justering) eller overføring av stilling/stillinger fra en lønnsplan til en annen (normering)
  - d. spesiell avlønning
  - e. bruk av tilleggsregulativet

dersom det

- 1) i forbindelse med endret teknologi, omorganisering og omlegging av arbeidsoppgaver har skjedd vesentlige endringer (i rimelig utstrekning tas også hensyn til endringer som har skjedd gradvis over lengre tidsrom) i de forhold som er lagt til grunn ved lønsplasseringen,

- 2) gjennomføres effektiviseringstiltak,
- 3) er særlige vansker med å rekruttere eller beholde spesielt kvalifisert arbeidskraft.
- 4) Forhandlingene føres mellom den enkelte virksomhet/etat / det enkelte direktorat/departement og Samarbeidsorganisasjonens organisasjoner med følgende unntak:

Mellom Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Samarbeidsorganisasjonen / Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag føres forhandlinger

- f. om justering av gjennomgående lønnsplaner og/eller stillinger på disse lønnsplaner
- g. om justering av lønnsplaner og/eller stillinger på lønnsplaner som nyttes i flere etater
- h. i forbindelse med vansker med å rekruttere eller beholde spesielt kvalifisert arbeidskraft.

MERKNAD:

Det som er sagt ovenfor under pkt. 4, omfatter bare de områder hvor Samarbeidsorganisasjonen / Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag organiserer arbeidstakere.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet kan i samråd med tjenestemennenes Samarbeidsorganisasjon / Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag avgjøre at forhandlinger som går inn under bokstav g og h kan føres mellom den enkelte virksomhet/etat / det enkelte direktorat/departement og Samarbeidsorganisasjonens organisasjoner.

Dersom forhandlinger ikke kan komme i gang innen 14 dager etter at kravet er kommet inn, slik tjenestetvistloven fastsetter, må utsettelsen avtales mellom partene.

- 5) Tidspunkt for iverksettelse av forhandlingsresultat fastsettes under forhandlingene.
- 6) Oppstår det tvist, kan hver av de parter som har ført forhandlingene bringe saken inn for Statens lønnsutvalg i samsvar med tjenestetvistlovens regler.

VI

SÆRLIGE LØNNSTILLEGG OG GODTGJØRELSER FOR EKSTRAERVERV

- a) Særlige lønnstillegg som tidligere har vært regulert i forbindelse med de generelle lønnsreguleringer og som ikke er innført på tilleggslønnstabellen (tabell B) og godtgjørelse for ekstraerverv som ikke reguleres på annen måte, reguleres med 3 %.

- b) Spørsmålet om å regne variable tillegg med i pensjonsgrunnlaget tas opp til vurdering.

VII

SÆRLIGE LØNNSTILTAK M.V.

1. 2384 Unge arbeidstakere/lærlinger

innplasseres slik:

	Ltr.
Inntil 16 1/2 år	5
Mellom 16 1/2 og 17 år	6
Mellom 17 og 17 1/2 år	8
Mellom 17 1/2 og 18 år	10

Praktikanter som følger vanlig arbeidstid, gis ett lønns-
trinns opprykk.

2. Aspiranter

Politiaspirant, kode 0640 lpl. 08300, Lensmannsbetjentaspirant, kode 0697 lpl 08350 og				
År. 0	2	4	8	12
Ltr. 11	14	16	17	18

- a) Alle stillinger plassert i lønnstrinnene fra og med ltr. 10 og til og med ltr. 18 gis ett lønnstrinn opprykk.

VIII

AKKORDARBEID

For tjenestemenn som arbeider på akkord, er det forutsetningen at akkordene reguleres slik at akkordfortjenesten (ut over regulativlønn) økes med 2/3 av det generelle lønnstillegg.

Den praktiske gjennomføring finner sted etter etatsvise drøftelser mellom administrasjonen og de berørte organisasjoner.

Såfremt det i avtaleperioden skulle bli innført nye akkordsystemer, er det partenes forutsetning at forhandlinger skal kunne opptas om akkordgrunnlagets størrelse.

IX

TJENESTEMANNNSORGANISASJONENES OPPLYSNINGS- OG UTVIKLINGSFOND
- OU-FONDET

Arbeidstakernes tilskudd til OU-fondet økes fra 68 kr til 169 kr pr. år.

Avsetningen til fondet økes fra 0,18 % til 0,24 % av lønns-
massen i staten - slik den er definert i avtalen.

X

PENSJONSFORHOLD

- a. Løpende pensjoner i Statens Pensjonskasse reguleres i samsvar med de prinsipper som Stortinget ga sin tilslutning til ved behandlingen av Stortingsmelding nr. 29 (1985-86).
- b. Statens Pensjonskasse gis fullmakt til å regulere og tilpasse pensjoner som på grunn av særlige pensjonstekniske forhold ikke med rimelig resultat kan reguleres i samsvar med punkt a.
- c. Arbeids- og administrasjonsdepartementet gis fullmakt til å regulere pensjoner av statskassen på samme måte som for statspensjonister etter punkt a.

Merknad:

- a. Arbeidstakere som pensjoneres i tidsrommet 1. mai 1990 til 30. april 1991, skal minst ha samme pensjonsgrunnlag som de ville ha hatt om de var pensjonert i mars måned 1988.
- b. For arbeidstakere som pensjoneres 1. mai 1991 eller senere, skal pensjonen minst svare til den pensjon arbeidstakeren ville hatt om pensjonen ble beregnet av pensjonsgrunnlaget etter pensjonslovens kapittel 3 måneden før siste regulering av grunnbeløpet i folketrygden og tillagt denne regulering.

XI

ARBEIDSTID

Spørsmålet om endring av arbeidstiden for en del statstilsette utsettes til behandling mellom partene i perioden.

Resultatet av behandlingen danner grunnlaget for forhandlinger om eventuelle endringer av arbeidstiden. Disse forhandlinger inngår som en del av lønnsreguleringen pr. 1.5.1991.

XII

KOMPETANSEUTVIKLING

Som ledd i arbeidet med å effektivisere og styrke den statlige sektor avsettes et beløp på 15 millioner kroner til kompetanseutvikling.

Dette er en videreføring av ordningen for kunnskaps- og kompetanseutvikling i staten fra forrige avtaleperiode - og administreres og disponeres etter tilsvarende kriterier.

VEDLEGG 1

0668	Stallkar	lpl.	08.305
2461	Spesialarbeider	lpl.	08.310
2460	Hjelpearbeider	lpl.	08.310
0670	Lagerbetjent	lpl.	08.310
0677	Spesialarbeider	lpl.	08.315
0676	Hjelpearbeider	lpl.	08.315
0678	Lagerbetjent	lpl.	08.315
3829	Dekksmann	lpl.	08.316
0689	Spesialarbeider	lpl.	08.317
0688	Hjelpearbeider	lpl.	08.317
4372	Kontorfullmektig	lpl.	90.201
0027	Betjent	lpl.	90.207
0029	Sjåfør	lpl.	90.208
0087	Renholdsbetjent	lpl.	90.703

plasseres slik:

År:	0	2	4	8	12
Ltr.	11	14	16	17	18

0666	Arrestforvarer	lpl.	08.303
0667	Ledende arrestforvarer	lpl.	08.303
3109	Oppsynsbetjent	lpl.	08.304
2462	Fagarbeider	lpl.	08.310
0679	Fagarbeider	lpl.	08.315
0685	Radiotelegrafist	lpl.	08.316
0684	Maskinist	lpl.	08.316
0692	Snekker	lpl.	08.317
0691	Bilmekaniker	lpl.	08.317
0690	Elektriker	lpl.	08.317
4373	Førstekontorfullmektig	lpl.	90.201
0019	Bibliotekassistent	lpl.	90.205
3469	Vognfører	lpl.	90.208
0030	Sjåfør	lpl.	90.208
0686	Båtfører	lpl.	08.316
0641	Politibetjent	lpl.	08.300
0698	Lensmannsbetjent	lpl.	08.350

plasseres slik:

År:	0	2	4	6	8	12
Ltr.	15	16	17	18	19	20

4375	Kontorsekretær	lpl.	90.201
------	----------------	------	--------

plasseres slik:

År:	0	2	4	8	16
Ltr.	15	16	18	19	20

4403 Førsteseekretær lpl. 90.103

plasseres slik:

År:	0	2	4	8	16
Ltr.	15	16	18	19	21

2839 Lærer lpl. 08.315

plasseres slik:

År:	0	2	4	8	10
Ltr.	16	17	18	19	21

4370 Konsulent lpl. 90.103

plasseres slik:

År:	0	2	6	8	10	12
Ltr.	18	19	20	21	22	23

0669	Stallmester	lpl. 08.305
2558	Formann	lpl. 08.310
2906	Radiofullmektig	lpl. 08.316
3253	Maskinsjef	lpl. 08.316
0694	Verkstedformann	lpl. 08.317
3414	Førstekontorfullmektig	lpl. 90.201

plasseres i lønnstrinn 19."

3. PARTENES ANFØRSLER

3.1 Samarbeidsorganisasjonen Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag har i det vesentlige anført:

3.1.1 Innledning

SPL har i overveielende grad akseptert statens tilbud til ny hovedtariffavtale for perioden 1990-92 - et tilbud som er identisk med meklingsprotokollen mellom staten og hovedsammenslutningene, redaksjonelt tilpasset Politi- og Lensmannsetaten.

SPL har forståelse for nødvendigheten av et moderat oppgjør etter to år med lønnsreguleringslover. På tross av dette gjenstår to avgjørende, uløste spørsmål:

1. Spisepausene inkluderes i arbeidstiden, og
2. Normeringsutvalgets innstilling gjennomføres.

Da det ikke var realisme i forhandlingene - staten var overhodet ikke innstilt på å diskutere SPLs krav - ble forhandlingene begjært avsluttet i møtet den 23. mai.

Heller ikke under meklingen viste staten vilje til å forhandle reelt med SPL, og riksmeklingsmannen konstaterte brudd i meklingen i møte 27.06.90, og oppgjøret ble oversendt Rikslønnsnemnda.

Staten har med sin manglende forhandlingsvilje i dette hovedtariffoppgjøret brutt løfter fra tidligere oppgjør og forskjellsbehandlet SPL i forhold til andre organisasjoner i statlig sektor.

SPL understreker at organisasjonen ikke krever noe mer eller noe annet enn det hovedsammenslutningene / Norsk Lærerlag har oppnådd for sine medlemmer i tilsvarende situasjoner; kravene er tvert imot nødvendige for å forhindre at tilsatte

i politi- og lensmannsetaten ikke skal komme dårligere ut enn andre grupper.

3.1.2 Krav om at hvile- og spisepauser regnes med i arbeidstiden

3.1.2.1 Redegjørelse for tvisten - historikk

Politi- og lensmannsetaten står som samfunnets utøvende maktapparat og håndhever av lov og orden i en helt spesiell beredskapsmessig stilling. Samfunnets behov krever en kontinuerlig politiberedskap. Dette krav må tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten være innstilte på å imøtekomme.

Politiets arbeidstidsreglement har siden opprettelsen av en ensartet arbeidstidsordning hatt bestemmelser om at hvile- og spisepauser av inntil 1/2 times varighet medregnes i arbeidstiden. Dette ble vedtatt i Stortinget allerede i 1950, med bakgrunn i politiets spesielle arbeidssituasjon og beredskapsbehov.

Denne spesielle situasjon ble særlig anført av Justisdepartementet i en protokolltilførsel til reglementets § 11 inntatt i Kunngjøring til politiet for 1950, s. 119, som følger:

"Det er en forutsetning at tjenestemannen kan beordres til å innta hvilen på tjenestestedet eller nærmere angitt sted, slik at han kan være til tjeneste i påkommende tilfelle."

I de etterfølgende år ble spisepausen konsekvent avviklet innenfor arbeidstiden i etatene, uten at det har vært stilt innvendinger eller spørsmål ved denne praksis. Også staten har tidligere hatt den holdning at politi- og lensmannsetatens spesielle beredskapsbehov og -plikt samt hensynet til en effektiv og publikumsvennlig tjeneste har nødvendiggjort denne ordningen.

Ved siste gjennomgående revisjon av politiets arbeidstidsreglement i 1978 og ved siste tekniske endringer i 1986 er det uttrykkelig inntatt at "... tidligere kommentarer til arbeidstidsreglementet fortsatt skal gjelde så langt de ikke berøres av endringene". Bestemmelsene om hvile- og spise-pauser har stått uforandret siden 1950 og frem til i dag.

I lensmannsetatens arbeidstidsbestemmelser har tilsvarende formuleringer som i arbeidervernloven og senere arbeidsmiljøloven vært inntatt for å regulere hvile- og spise-pauser, men heller ikke her har det vært tvil om at hvile- og spise-pausene har vært arbeidstid i medhold av unntaksregelen. Dette har vært praktisert fast siden lensmanns-betjentene kom på statslønn i 1949.

Den tvist som nå er oppstått, har sitt utspring i lønnsopp-gjøret i 1986, hvor reduksjon av den ukentlige arbeidstid fra 40 til 37,5 timer var et sentralt tema.

Samlet for politi- og lensmannsetaten ble en eventuell gjennomføring av arbeidstidsforkortelsen antatt å utløse et bemanningsbehov på ca. 450 stillinger. Da etatene ifølge Bemanningsutvalgets utredning av januar 1985 allerede hadde et bemanningsbehov på ca. 1 600 stillinger, ble arbeidstidsforkortelsen ansett som umulig å gjennomføre uten bemanningsøkning.

Det ble derfor inntatt en bestemmelse i hovødtariffavtalen for perioden 1986-88 mellom staten og SPL som følger:

"Partene er enige om at arbeidstidsforkortelsen pr. 1.1.87 utsettes og dette kompenseres med vanlig overtidsgodtgjørelse.

I henhold til tidligere inngått tariffavtale og arbeidsmiljølovens § 51 nr. 1, 3. ledd regner tjenestemenn i politiets ordenstjeneste og etterforsker-tjeneste og i lensmannsetaten (ca. 5 199 mann) spise-pausene med i arbeidstiden."

I 1986 var staten og SPL enige om at beredskapen og hensynet til publikum gjorde at spisepausen måtte ordnes som nevnt i arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1, 3. ledd, og følgelig regnes som arbeidstid.

De faktiske forutsetninger som var avgjørende for enigheten i 1986 er i enda større grad til stede i dag, idet bemanningen fortsatt ikke har holdt følge med økningen i saksmengden.

Den ordning med overtidsbetaling som ble avtalt i 1986, løp frem til 01.01.89. Ved hovedtariffoppgjøret i 1988 ble det under mekling hos riksmeklingsmannen etter sterkt press fra staten avtalt at denne ordningen skulle opphøre etter 31.12.88, og at spisepausen som utgangspunkt skulle ordnes i henhold til bestemmelsene i arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1, 1. ledd.

Statens utgangspunkt var at arbeidstidsforkortelsen skulle gjennomføres ved at hvile- og spisepausens karakter skulle endres fra arbeidstid til fritid, slik at de løpende tjenestelister ikke skulle behøve noen vesentlige endringer. Staten hevdet at arbeidstidsforkortelsen på denne måten ble reell. Faktisk var det imidlertid ikke funnet noen løsning på de problemer som man i 1986 var enige om hindret gjennomføringen av arbeidstidsforkortelsen.

Staten brøt da med det hevdvunne prinsipp at hvile- og spisepauser i politiet skulle være arbeidstid. SPL viser til at det i tiden fra 1950 til 1986 har vært gjennomført flere reduksjoner i arbeidstiden, fra 48 timers uke og trinnvis nedover til dagens ordning med 37,5 timer. Det har aldri tidligere vært tvil om politiets behov for å avvikle hvile- og spisepauser under arbeidets gang på grunn av beredskapsbehovet.

Det vises i denne forbindelse til arbeidstidsreduksjonen i 1959 fra 48 til 45 timer pr. uke, hvor Justisdepartementet under henvisning til Kgl. res. av 20.02.59 og tidligere praksis og arbeidstidsbestemmelser bl.a. uttaler:

"... idet det på grunn av politiets spesielle gjøremål anses vanskelig å anordne spise- og hvilepauser etter reglene i arbeidervernlovens § 28 nr. 1. Etter tjenestetidsbestemmelsenes §§ 10 og 11 blir pauser av omhandlede art derfor som hittil å medregne i arbeidstiden, ..."

Da forhandlingsresultatet skulle gjennomføres i praksis, viste det seg etter SPLs oppfatning at statens holdning representerte ren spekulasjon i de tilsattes lojalitet overfor publikum og tjenestens krav. Dette kom også til uttrykk i senere uttalelser fra arbeidsgiverrepresentanter.

Etter at det forgjeves var gjort forsøk på å komme til enighet om gjennomføringen sentralt, ble den i rundskriv G-178-89 overlatt til lokale drøftinger/forhandlinger ved de enkelte tjenestestedene.

De lokale drøftinger fant sted utover vinteren 1988-89 ved de fleste politikammer og lensmannskontorer. For det overveiende antall var resultatet at de lokale parter fant at de stedlige forhold gjorde det nødvendig å karakterisere spise-pausen som arbeidstid, jf. arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1, 3. ledd. Dette gjaldt for så mange som ca. 80 pst. av tjenestestedene i begge etater. I tillegg må det bemerkes at de lokale arbeidsgivere som instruerte spisepause som fritid, begrunnet dette med at de følte seg bundet av direktivet fra Justisdepartementet.

Staten aksepterte ikke det resultat som kom frem ved den lokale vurdering, og påla de lokale arbeidsgivere å forhandle alle tjenestelister hvor spise-pausen var avmerket som arbeidstid. Lokale arbeidsgivere ble samtidig fratatt enhver forhandlingsfullmakt, idet de ved rundskriv G-44/89 kun fikk

tillatelse til å inngå avtale om spisepause som fritid.

For fullstendighetens skyld nevnes at tvisten ble brakt inn for Arbeidsretten. Arbeidsretten hadde imidlertid ikke det faktiske grunnlag for å kunne ta standpunkt til situasjonen ved de enkelte politikamre og lensmannskontorer.

Det ble derfor inngått forlik på den basis at det var enighet om å legge arbeidsmiljølovens bestemmelser til grunn for den videre behandling. SPLs klare forutsetning for å akseptere forlik var at forliket stadfestet den lokale avgjørelsesmyndighet når det gjaldt fastsetting av spisepausens karakter. SPL oppfattet ikke at det var noen uenighet med staten om denne forståelsen under møtet i Arbeidsretten.

Staten ved Justisdepartementet overså imidlertid dette fullstendig, og innskjerpet istedet overfor de lokale arbeidsgivere at de bare kunne inngå avtale om spisepause som fritid. Det ble derfor fra SPLs side raskt klart at forutsetningene forliket baserte seg på, ikke lenger var til stede, og at reelle forhandlinger lokalt synes nytteløse.

SPL har også gjort forsøk på å få Direktoratet for arbeidstilsynet til å avgi prinsipielle uttalelser for å avklare forståelsen av arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1, 3. ledd, for å unngå en lang rekke identiske lokale tvister. Til tross for SPLs henvendelser har direktoratet ikke villet bidra til å klargjøre forståelsen av arbeidsmiljøloven for å lette løsningen av de lokale tvister.

SPL måtte i tillegg purre i ca. ett år for i det hele tatt å få svar fra direktoratet. En fikk muntlig tilkjenning at direktoratet ikke ville ta noe standpunkt i denne saken, og fordi man allerede var i ferd med å forberede hovedtariffforhandlingene 1988-90, forfulgte en ikke denne henvendelsen videre.

Før 1988-oppgjøret ble det under forhandlinger mellom SPL og staten ved Justisdepartementet om spisepausenes karakter fremsatt muntlig tilbud fra staten om å la spisepausene være arbeidstid for lensmannskontorene og ordensavdelingene ved politikamrene.

SPL fant ikke å kunne akseptere dette, da organisasjonens syn hele tiden har vært at etatene som helhet er pålagt beredskapsplikt. Avdelingene fungerer ikke isolert fra hverandre, men sammen i et intimt og nøye tilpasset samspill, hvor det vil være unaturlig og tjenestelig uheldig å legge opp til forskjellige ordninger.

Spørsmålet ble av staten igjen brakt opp sentralt under årets hovedtariffoppgjør, ved at en del av statens tilbud til SPL besto i at arbeidstiden for alle skulle være 37,5 timer pr. uke eksklusive spisepausen.

På bakgrunn av bruddet i forhandlingene og meklingen gikk SPL ut med oppfordring til medlemmene om å "ta staten på ordet" - dvs. i denne sammenheng at de som av arbeidsgiveren hadde fått karakterisert sin hvile-/spisepause som fritid, virkelig tok den som reell fritid i samsvar med arbeidsmiljølovens bestemmelser.

Det er karakteristisk at dette har ledet både Justisdepartementet selv og flere politimestere til å påpeke den beredskapsplikt den enkelte tjenestemann har etter politiinstruksen § 1, og noen politimestere har også ment at tjenestemennene i kraft av denne har plikt til å oppholde seg på tjenestestedet også i pausene.

3.1.2.2 Argumentasjon

SPL gjør gjeldende at forutsetningene for stortingsbeslutningen i 1950 fortsatt er til stede, og at vedtagelsen av arbeidsmiljøloven i 1977 ikke endret forholdet. SPL viser for så vidt til arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1, 3. ledd.

På denne bakgrunn mener SPL at Stortingets beslutning i alle fall må tillegges den virkning at staten som arbeidsgiver ikke kan instruere annerledes enn Stortinget har lagt til grunn.

SPL gjør videre gjeldende at unntaksbestemmelsen i arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1, 3. ledd, som gir hjemmel for å fra-vike hovedregelen om spisepause som fritid, er inntatt i loven nettopp av hensyn til yrkesgrupper som politi- og lensmannsetaten, ved henvisningen til "virksomhetens art". At politi- og lensmannsetaten er satt i en særstilling i forhold til arbeidsmiljølovens bestemmelser, fremgår i mange sammenhenger. Blant annet kan tilsatte i etatene ikke nekte å påta seg overtidarbeid, og begrensninger i antall overtidstimer gjelder ikke.

Det vises her blant annet til Fribergs kommentarutgave av arbeidsmiljøloven, hvor han i kommentarene til angjeldende paragraf utdyper kravene til spisepausens kvalitet for at den skal kunne holdes utenfor arbeidstiden.

Det fremgår her at vilkårene for at spisepausen skal kunne karakteriseres som fritid, er at "det foreligger en stabil driftsordning slik at den enkelte arbeider som regel kan regne med spisepause til noenlunde fastsatt tid". Dette stiller klare krav til forutsigbarhet i tjenesten - at man skal kunne planlegge hverdagen.

Det er jo nettopp på dette vesentlige området at politi- og lensmannsetaten i likhet med noen få andre yrkesgrupper som brannvesen og ambulanspersonell, skiller seg fra andre

yrkesgrupper. De tilsatte er alle innsatspersonell, som har som hovedoppgave å redde liv og verdier, med et helt spesielt beredskapsbehov. For politi- og lensmannsetatens vedkommende er dette også gjort til en beredskapsplikt, i politiinstruksen § 1. Det fremgår her at politiet (herunder også lensmannsetaten) har plikt til å gripe inn for å beskytte personer eller gods mot fare eller skade. Plikten gjelder også på fritiden. Dette er fulgt opp også i den nye politiinstruksen.

I tillegg til plikten til å gripe inn, er tilsatte i politi- og lensmannsetaten også underlagt boplikt i tjenstedistriktet, eventuelt i rimelig nærhet av tjenstedet, samt varslingsplikt dersom man forlater distriktet i mer enn 72 timer.

Konsekvensen av statens standpunkt om at tjenstemenn i politi- og lensmannsetaten fritt skal kunne forlate sitt tjensted i pausene og ikke stå til disposisjon for arbeidsgiveren, blir i så fall at politiinstruksen må endres.

Som det fremgår av ovenstående, har samfunnet sett det som avgjørende å opprettholde en meget høy beredskap for tilsatte i politi- og lensmannsetaten, slik at publikum skal være trygge og ha visshet om at de får bistand av politiet når dette er nødvendig.

Dette ansvaret tar de tilsatte i politi- og lensmannsetaten svært alvorlig - så alvorlig at de fleste til nå har valgt å arbeide tilnærmet på vanlig måte også i spisepausene, selv om arbeidsgiveren har diktert fritid. Ansvarsfølelsen og lojaliteten overfor dem etaten skal betjene, er dypt forankret i de holdninger og den yrkeskultur som preger de tilsatte i politi- og lensmannsetaten - den er en del av selve politirollen. Når arbeidsgiverens direktiver som i dette tilfelle kommer i direkte motsetning til disse hensyn, opplever de tilsatte en lojalitetskonflikt som er svært vanske-

lig å håndtere.

SPL er av den oppfatning at denne utbredte lojalitet og ansvarfølelse er velkjent av ledelsen, og at det spekuleres i denne. Det er imidlertid både uansvarlig og helt uholdbart at ansvaret for en forsvarlig tilrettelegging og avvikling av tjenesten veltes over fra arbeidsgiveren til den enkelte tjenestemann og -kvinne, slik som staten nå gjør.

Statens standpunkt betyr at man beholder personellet på tjenestestedene 40 timer pr. uke mot å betale for 37,5. Spekulasjonen går videre ut på at det under enhver omstendighet er billigere å betale overtid til tjenestemennene i de enkelte tilfeller, enn å innregne hvile- og spisepausene i sin helhet i arbeidstiden.

Den situasjon som ved mange tjenestesteder er provosert ved statens steile holdning, har også utviklet seg til å bli et konkret og betydelig arbeidsmiljøproblem. Det har oppstått konflikter mellom tilsatte og arbeidsgivere lokalt som sliter på alle. Det er stor misnøye og frustrasjon blant tilsatte og lokale arbeidsgivere over et diktat som ikke er i samsvar med virkeligheten. Det er ingen forståelse ute i etatene for den praksis som staten her legger opp til. Den manglende forståelse og imøtekommenhet går sterkt ut over motivasjonen.

Resultatet av statens handlemåte i denne saken er at mange tilsatte i politi- og lensmannsetaten i dag følger tjenestelister som verken er ønsket av den lokale ledelsen eller akseptert av de tilsatte. Dette får selvsagt dramatiske følger for utøvelsen av tjenesten. Det skapes urettferdige og urimelige forskjeller fra tjenestested til tjenestested, og internt mellom avdelingene. Motivasjonen og samarbeidet svikter, kvaliteten på tjenesten synker og effektiviteten blir mindre.

SPL gjør gjeldende at statens behandling av etatene i dette spørsmålet innebærer en forskjellsbehandling i forhold til andre etater.

Det vises her til at fængselsvesenet har inngått avtale med Justisdepartementet om å karakterisere spisepausen som arbeidstid for alle sine tilsatte. Slik forskjellsbehandling mangler ethvert saklig og rimelig grunnlag, og er med på å forsterke misnøyen og frustrasjonen blant de tilsatte i politi- og lensmannsetaten. Også tjenestemennene i fylkeskommunene ved Kommuneforbundet har oppnådd en langt mer fleksibel ordning i sin hovedtariffavtale med KS, hvor man nærmest kan velge fritt den arbeidstidsordning som passer best i det enkelte tilfelle.

Det vises videre til at hovedsammenslutningene i meklingen med staten kom frem til en utsettelse av spørsmålet om arbeidstid inntil 01.05.91 for de medlemmer som i dag har spisepausen som arbeidstid - hovedsakelig sentraladministrasjonen. Statens tilbud til SPL har vært likelydende med meklingsprotokollen, men det gir ingen mening å snakke om en utsettelse for en yrkesgruppe som har en rekke pågående konflikter, uten samtidig å angi hvordan det skal forholdes i forhold til disse. Staten har imidlertid fullstendig avvist å presisere innholdet i sitt tilbud, men krevd at det skulle aksepteres slik det forelå. Også dette standpunkt savner saklig begrunnelse.

SPL mener med dette å ha dokumentert en forskjellsbehandling mellom organisasjoner med og uten streikerett, eventuelt også i og utenfor hovedsammenslutning. Dette er et klart brudd på de løfter som ble gitt og de forutsetninger som lå til grunn da Stortinget fratok de tilsatte i politi- og lensmannsetaten streikeretten i 1959.

Det er for øvrig åpenbart at de konflikter og den motivasjonssvikt som dette problemet har skapt, sterkt rammer

effektiviteten i tjenesten. Videre har det medgått atskillige årsverk bare til å forberede, drøfte og behandle spørsmål om og omkring spisepauens karakter landet over. Det medgår også betydelig tid til å administrere og følge opp ordninger med spisepause som fritid. Pågående oppdrag må avbrytes eller utsettes, nye må vente, og man står vesentlig mindre fritt til å planlegge arbeidsdagen, tjenestereiser m.v.

Etter SPLs oppfatning var forutsetningen for de lokale forhandlinger/drøftinger som fant sted vinteren 1988-89 at de lokale parter skulle ta standpunkt til spisepauens karakter på basis av de forhold som faktisk rådet ved tjenestestedene. SPL reagerte derfor kraftig på at staten likevel ikke har villet respektere resultatet når flertallet av tjenestestedene lokalt etter grundig og forsvarlig vurdering av de rådende forhold på tjenestestedene, karakteriserte hvile- og spisepauene som arbeidstid. Som det fremgår av rundskriv G-44/89 ga Justisdepartementet pålegg om reforhandling av alle tjenestelister der spisepauen var inkludert i arbeidstiden.

Da pålegget ikke ga det ønskede resultat, dikterte Justisdepartementet alle politimestere og fylkesmenn å utarbeide nye tjenestelister med hvile- og spisepauene eksklusive arbeidstid, uten hensyn til de lokale forhold.

SPL vil overfor Rikslønnsnemnda gjøre gjeldende at resultatene av de lokale drøftelser viste hvordan det er hensiktsmessig, naturlig og rimelig å ordne forholdene. Etter SPLs oppfatning harmonerer ikke statens handlemåte med Hovedavtalen, og heller ikke med god forvaltningsskikk. At staten binder standpunktene til underordnede arbeidsgiverrepresentanter, strider mot Hovedavtalen om medbestemmelse for arbeidstakere i staten, og særavtale om medbestemmelse for arbeidstakere i politi- og lensmannsetaten. Det vises til Felleserklæringen hvor det blant annet fremgår at man skal møtes i den hensikt å komme frem til enighet. SPL viser også

til Justisdepartementets egen fortolkning. For øvrig viser SPL til de respektive arbeidstidsreglementer, der det er angitt hvordan man skal forholde seg ved tjenestelistedrøftinger.

Situasjonen er i dag uholdbar ute ved tjenestestedene, med stadige konflikter mellom de tilsatte og den lokale ledelse, og det har etter hvert utviklet seg til å bli en reell belastning og et arbeidsmiljøproblem som har vesentlig innvirkning på motivasjonen og effektiviteten i etatene.

Beredskapsplikten, som først og fremst er nedfelt i politiinstruksen § 1, har vært SPLs hovedargument for å beholde hvile-/spisepausene som en del av arbeidstiden. Det hadde vært mer naturlig at det hadde vært staten som arbeidsgiver som hadde ført dette argumentet videre i hovedtariffforhandlingene.

3.1.3 Normeringsutvalgets innstilling

3.1.3.1 Redegjørelse for tvisten - historikk

Fra 1982 og utover 1980-årene gjennomgikk politi- og lensmannsetaten en del vesentlige organisasjonsendringer. Som følge av disse ble det fra 1983 reist fortløpende krav om normeringer og justeringer i medhold av hovedtariffavtalens pkt. V-b etter hvert som endringene ble gjennomført ved de enkelte tjenestesteder.

Disse kravene ble imidlertid ikke behandlet av staten, idet man istedet henviste organisasjonene til å vente til omorganiseringen var sluttført, for å se denne i sammenheng. Dette ble akseptert, og som følge av dette ble Normeringsutvalget avtalt oppnevnt ved hovedtariffoppgjøret i 1986. Sammen med en avklaring av arbeidstidsspørsmålet, jf. ovenfor, var dette et absolutt vilkår for at avtale kom i stand.

Utvalget avga sin innstilling 05.12.88. Hovedelementene i innstillingen var foruten opprettelse av lederstillinger ved hvert organiserte avsnitt/avdeling, følgende:

1. Øke den lønsmessige avstanden mellom bunn og topp
2. Innføre en sikringsbestemmelse v/ansiennitet uten avansement
3. Innføre alternative karriereveier
4. Innføre stillingen "lensmannsfullmektig" i lensmannsetaten
5. Oppnormere kontorpersonalet i lensmannsetaten
6. Lik fast overtid for politiførstebetjenter og -avdelingsjefer
7. Forenkling av lønssystemet.

Krav om gjennomføring ble reist direkte da innstillingen ble avgitt, men forhandlinger kom ikke i gang før lønnsreguleringsloven trådte i kraft. SPLs søknader om unntak og dispensasjon fra loven ble ikke imøtekommet, til tross for at utvalget var nedsatt før loven ble vedtatt, og til tross for at SPL allerede hadde konkrete normeringskrav inne til behandling.

I 1989-oppgjøret krevde så staten at deler av innstillingen skulle følges ved anvendelsen av den 0,1 pst. pott som ble avsatt til normeringer og justeringer. Med dette viser staten om ikke i ord, så i handling at den aksepterer Normeringsutvalgets innstilling og er enig i behovet for de normerings- og justeringsforslag som der er gitt. Det er verken rimelig eller riktig at staten skal kunne kreve medtatt deler av innstillingen uten at dette får følger for gjennomføring av innstillingen som helhet.

1990-oppgjøret er det første ordinære hovedtariffoppgjør etter at innstillingen forelå, og det er naturlig og rimelig å forvente at innstillingen blir avtalt gjennomført. Isteden har staten fremsatt et tilbud helt uten forpliktelse eller

realitetsendring i forhold til nåværende situasjon.

3.1.3.2 Argumentasjon

Politiet har tidligere hatt to normeringsutvalg tilsvarende dette i sving, henholdsvis i 1951 og 1964. Begge er blitt gjennomført umiddelbart etter at de er avgitt, etter forhandlinger med organisasjonene om gjennomføringen.

SPL viser til det som skjedde i 1964: Utvalget ble vedtatt oppnevnt ved Kgl.res. av 07.04.61, og holdt sitt konstituerende møte 14.06.61. Deretter holdt man en rekke møter samt foretok en del reiser til de fleste politikamrene. Etter et grundig arbeid ble innstillingen avgitt 08.05.64. Den 11.06.64 ble det avholdt forhandlingsmøte, og den 30. juni sendte Justisdepartementet ut rundskriv om gjennomføring av innstillingen etter forutgående godkjenning fra Lønnsdepartementet og Finansdepartementet, med virkningsdato fra 01.06.64.

SPL vil hevde at denne praksis forplikter staten også i senere tilsvarende tilfeller, slik som det foreliggende. Staten plikter å forhandle med organisasjonene om gjennomføring av innstillingen, det er ikke tilstrekkelig å vise til de generelle bestemmelser i hovedtariffavtalen. Dersom dette hadde vært den korrekte fremgangsmåte, skulle normeringene og justeringene vært gjennomført i takt med de organisasjonsendringer som begrunnet dem. Det er dette de generelle bestemmelser i tariffavtalen gir anvisning på. Når dette ikke skjedde, var det den naturlige konsekvens at endringene ble gjennomført idet utvalgsinnstillingen forelå.

Det var i 1986 enighet mellom partene om at det var reelle og legitime behov for normeringer/justeringer, og for å kartlegge disse, nedsatte man et utvalg. Når utvalgets innstilling er enstemmig, må det syn som har kommet til uttrykk i innstillingen som partenes felles vilje, være retnings-

givende for den senere behandling, slik at det i ettertid ikke er anledning til å neglisjere innstillingen. Etter SPLs oppfatning må innstillingen i alle fall tillegges utslagsgivende vekt ved Rikslønnsnemndas vurdering av forholdene.

SPL hevder således at det man skal forhandle om, er hvordan innstillingen skal gjennomføres, ikke om hvorvidt den skal gjennomføres eller ikke. En slik forpliktelse må anses å foreligge allerede ved enigheten om formuleringen i hovedtariffavtalen av 1986.

Det kan ikke tillegges vekt at AAD (da FAD) ikke har vært representert i utvalget. FAD ble invitert til å delta, men unnlot dette. Justisdepartementet må derfor anses å inneha de nødvendige fullmakter til å opptre på statens vegne i utvalget.

Unnlatelse av å gjennomføre de normeringer/justeringer som utvalget har vært enige om, kan ikke karakteriseres som annet enn løftebrudd. SPL har innrettet seg etter statens standpunkter både i tiden fra 1983-86, dernest under hovedtariffoppgjøret i 1986, og endelig ved avgivelsen av innstillingen. SPL kan derfor ikke lenger akseptere at staten unnlater å oppfylle sine forpliktelser overfor de tilsatte i politi- og lensmannsetaten.

Også her synes staten å forskjellsbehandle SPL i forhold til andre organisasjoner. Det må nevnes at lærerne som følge av hovedtariffavtalen i staten i 1986 også fikk sitt eget utvalg som skulle se på tilsvarende problemstillinger. Etter at dette arbeidet var avsluttet, fikk lærerne igjennom hovedpunktene i denne innstillingen etter å ha gjennomført flere ulovlige aksjoner i løpet av 1988. Dette oppnådde de ved at de ble unntatt fra lønnsreguleringslovene, noe som stiller de avslag SPL fikk på sine dispensasjonssøknader i et noe underlig lys. Slik forskjellsbehandling finner SPL både usaklig og urimelig, og den kan ikke aksepteres.

Hensikten med å gjennomføre normeringer/justeringer er å få maksimal effekt ut av de ressurser som er til disposisjon. Det er jo nettopp dette som ligger til grunn for organisasjonsendringer og -utvikling slik som det er gjennomført i politi- og lensmannsetaten. Det er også disse hensyn som ligger til grunn for utvalgets innstilling, eksempelvis forslaget om alternative karriereveier for å legge forholdene til rette for å kunne utnytte erfaring og spesialkompetanse.

Staten synes å ha sett nytten i dette i andre sammenhenger. Det vises til at normeringsprosenten for de kontortilsatte innen de to etatene er ca. 65, dvs. 65 pst. av de kontortilsatte innehar en normert stilling. I et organ som nylig er opprettet innenfor Justisdepartementets ansvarsområde - nemlig Statens Innkrevingsentral (SI) i Mo i Rana - ligger normeringsprosenten på ca. 75. SI har overtatt oppgaver politi- og lensmannsetaten tidligere stelte med alene, og skulle således være direkte sammenlignbare. Til sammenligning ligger normeringsprosenten blant tjenestemenn med politimyndighet i politi- og lensmannsetaten på mellom 15 og 20 - en påfallende forskjell.

Ønsker man godt motiverte tjenestemenn og et apparat som fungerer godt i alle ledd, er det viktig at den formelle strukturen på et tjenestested er mest mulig i samsvar med det som er reell arbeids- og ansvarsfordeling, i motsatt fall skapes grobunn for misnøye og frustrasjon, noe som sterkt går på bekostning av tjenestens effektivitet og kvalitet.

3.1.4 Forhandlingssituasjonen

3.1.4.1 Forskjellsbehandling

SPL kan vanskelig komme til en annen konklusjon enn at staten forskjellsbehandler organisasjonen i forhold til andre grupper. Selv om man skal være forsiktig med å spekulere i årsakene til dette, er det nærliggende å fremheve to som sannsynlige:

- a) Organisasjonene har ikke streikerett, og har i den situasjonen lite makt å sette bak sine krav dersom argumenter ikke er tilstrekkelige. Statens usaklige vurdering synes å være at de har lite å tape på ikke å imøtekomme kravene - uansett om kravene ellers er rimelige og fornuftige.
- b) SPL er de eneste gjenværende frittstående organisasjoner, dvs. som ikke står tilsluttet noen hovedsammenslutning / Norsk Lærerlag. Det har tidligere vært uttalt fra staten og hovedsammenslutningene at disses status bør styrkes. Det ligger da implisitt i dette at SPLs status blir svakere, i hver fall relativt sett.

Slik forskjellsbehandling hevdes å være dokumentert i fremstillingen ovenfor, og dette er en utvikling og en holdning fra statens side som SPL verken kan eller vil akseptere.

3.1.4.2 Staten overholder ikke sin forhandlingsplikt

SPL mener at staten både under forhandlingene og meklingen om denne hovedtariffavtalen gjentatte ganger har vist at den ikke er innstilt på reelle forhandlinger med SPL. Statens holdning synes å være at SPLs alternativer i hovedtariffoppgjøret 1990-92 begrenser seg til å velge om SPL vil tiltre meklingsprotokollen mellom staten og hovedsammenslutningene tilpasset organisasjonenes grupper, eller ikke.

Som selvstendige forhandlingsberettigede organisasjoner etter tjenestetvistloven kan SPL ikke akseptere et slikt utgangspunkt. Konsekvensen ville være at organisasjonenes eneste alternativ var å akseptere en avtale de ikke selv har hatt noen innflytelse på utformingen av. Tjenestetvistloven pålegger partene gjensidig plikt til å oppta forhandlinger. Reelle forhandlinger har til nå ikke funnet sted.

Den eneste realitetsendringen i forhold til den opprinnelige meklingsprotokollen staten gjorde i tilbudet til SPL, gikk i SPLs disfavør. Staten foreslo å ta ut oppsigelsesadgangen i annet avtaleår. For øvrig var det bare redaksjonelle endringer for å tilpasse avtalen til SPLs organisasjonsområde.

I 1989 la daværende forbruker- og administrasjonsminister frem forslag om å endre tjenestetvistloven slik at de frittstående organisasjonene mistet forhandlingsretten. SPL var også da de eneste frittstående. Lovforslaget ble imidlertid trukket tilbake, men statens hensikter ble på denne måten klargjort. SPL har fått inntrykk av at når det i første omgang mislyktes å frata organisasjonene forhandlingsretten ved lovendring, forsøker man istedet å gjøre den illusorisk ved å fjerne enhver realitet fra forhandlingene.

Dette bryter imidlertid med et så grunnleggende demokratisk prinsipp som organisasjonsfriheten, og kan etter SPLs oppfatning på ingen måte aksepteres.

1986 var som det fremgår ovenfor et avgjørende oppgjør for politi- og lensmannsetaten. Misnøyen ute i etaten var stor, og resultatet var et minimum av det som måtte til for å få avtalen i havn. Resultatet ble av hovedsammenslutningene oppfattet som godt, noe som resulterte i at en tok i bruk bestemmelsen i hovedtariffavtalen om at dersom "andre grupper" oppnår mer enn hovedsammenslutningene, skal disse gis anledning til å reforhandle sine avtaler.

SPL stiller spørsmålstegn ved rekkevidden av en slik bestemmelse. Det må i hvert fall være klart at den ikke har gyldighet ut over å regulere forholdet mellom partene i avtalen, og en slik bestemmelse verken kan eller skal tillegges vekt under statens forhandlinger med SPL. Dersom så skjer, vil den gripe inn i SPLs forhandlingsrett på en utilbørlig måte som må være i strid med tjenestetvistloven. SPL vil i så fall ikke ha realisme i lønnsforhandlingene.

Det synes imidlertid klart at hensynet til hovedsammenslutningenes reaksjoner på eventuelle endringer i avtaleteksten i stor grad har motivert statens standpunkter under forhandlingene og meklingen. SPL vil på denne bakgrunn hevde at staten i dette oppgjøret ikke har oppfylt sin forhandlingsplikt etter tjenestetvistloven.

Som kjent mistet politi- og lensmannsetaten streikeretten ved endring av politiloven § 20 i 1959. Som erstatning for streikeretten ble innført tvungen lønnsnemnd. Det var imidlertid en klar forutsetning at politi- og lensmannsetaten ikke på noen måte skulle tape på denne lovendringen. Det ble understreket at å forby streik var et betydelig inngrep i en yrkesgruppes grunnleggende rettigheter, og det var derfor av avgjørende betydning at man erstattet denne med noe som skulle fungere minst like godt.

Det var både Stortingets og daværende regjeringen Gerhardssens forutsetning at politi- og lensmannsetaten skulle ha reell forhandlingsrett og en reell adgang til å få sine krav prøvet ved tvungen lønnsnemnd.

Denne spesielle situasjon sammenoldt med forutsetningene for fjerningen av streikeretten setter organisasjonene i politi- og lensmannsetaten i en helt spesiell stilling i forhold til Rikslønnsnemnda. Dette innebærer blant annet at selv om Rikslønnsnemnda som generelt prinsipp vil hevde at SPL som frittstående organisasjoner må nøye seg med det samme som

hovedsammenslutningene har oppnådd i forhold til staten, kan dette prinsipp ikke utnyttes til å frata SPL en reell prøving av de krav som er basert på de spesielle forhold innen etatene.

Det ble fra organisasjonenes side og fra representanter i Stortinget uttrykt store betenkeligheter og en ikke ubetydelig skepsis med denne ordningen.

SPL er svært opptatte av om denne skepsis var velbegrunnet, eller om Rikslønnsnemnda blir det upartiske konfliktløsende organ for politi- og lensmannsetaten som stortingsflertallet la til grunn i 1959.

3.1.5 Oppsummering/konklusjon

Som påpekt ovenfor, er SPLs to hovedkrav helt avgjørende for å sikre motiverte og fornøyde tjenestemenn og en effektiv utøvelse av en tjeneste med høy kvalitet. SPL hevder at staten ved å imøtekomme disse to krav, oppnår gevinster både på kort og lang sikt. På kort sikt ved at tjenesten normaliseres. Den unødvendige byråkratisering som følger av spise-pauseordningen og manglende normeringer, forsvinner, slik at ressursene igjen kan utnyttes optimalt.

På lengre sikt vil et mer effektivt politi gjøre en bedre jobb, dvs. forebygge og oppklare flere forbrytelser, drive mer effektive og rasjonelle forvaltningstjenester m.v. En undersøkelse foretatt av forsikringsbransjen og Justisdepartementet i samarbeid viser at kriminaliteten alene koster Norge ca. 40 milliarder kroner årlig. I tillegg kommer alle følelser og all menneskelig lidelse hos både gjerningsmenn og ofre som ikke kan måles i kroner og øre.

Politi- og lensmannsetaten vil gjerne være med på å gjøre sitt ytterste for å bidra til en på alle måter best mulig tjeneste for samfunnet, men dette fordrer at samfunnet på

sin side er villig til å gi etaten slike rammebetingelser at det er mulig å konsentrere seg om dette felles mål. Å satse på politi- og lensmannsetaten lønner seg.

SPL vil avslutningsvis presisere at når det gjelder de to omtvistede punkter, krever SPL i realiteten ikke noe annet eller noe mer enn det henholdsvis hovedsammenslutningene og Norsk Lærerlag har oppnådd for sine medlemmer i tilsvarende situasjon. Tvert imot er det tale om rettferdige og rimelig krav som bare tar sikte på å unngå at etaten blir direkte diskriminert.

3.2 Staten v/Arbeids- og administrasjonsdepartementet har i det vesentlige anført:

3.2.1 Innledning

Tariffrevisjonen pr. 1. mai 1990 startet opp med forhandlinger mellom staten og tjenestemennenes hovedsammenslutninger og Norsk Lærerlag den 7. mars 1990. Forhandlingene fortsatte i flere møter i tiden frem til 31. mars 1990, da det ble konstatert brudd i forhandlingene.

Riksmeklingsmannen påbegynte meklingen mellom partene den 5. april 1990 og den 23. april 1990 ble det i samsvar med § 17 i tjenestetvistloven satt frem krav om at meklingen skulle avsluttes.

Riksmeklingsmannen satte den 1. mai 1990 frem forslag til ny hovedtariffavtale for tidsrommet 1. mai 1990 - 30. april 1992. Hovedsammenslutningene og Norsk Lærerlag meddelte at de ville sende ut forslaget med anbefaling.

Hovedsammenslutningene og Norsk Lærerlag meddelte ved svarfristens utløp at forslaget var godtatt. Stortinget behandlet saken den 14. juni 1990, og samtykket i inngåelse av hovedtariffavtale i samsvar med riksmeklingsmannens forslag av 1. mai 1990, jf. St.prp. nr. 109 for 1989-90.

Hovedsammenslutningene og Norsk Lærerlag har formelt hver sin hovedtariffavtale med staten. Men disse avtaler inngås under ett og med felles forhandlinger med hovedsammenslutningene og Norsk Lærerlag, og avtalene er identiske.

Noe annet ville nærmest være umulig. Samtlige hovedsammenslutninger organiserer stort sett arbeidstakere fra alle områder i staten. Både dette forhold og at det er arbeidstakere som står utenfor organisasjonen (m.a.o. uorganiserte arbeidstakere) tilsier at avtalene må inneholde ensartede og like vilkår.

Den enkelte hovedsammenslutning / Norsk Lærerlag vil nok, isolert sett, fra tid til annen ønske en annen innretning og profil i "sin hovedtariffavtale". Men den gjensidige påvirkning som skjer, slik forhandlingsordningen og situasjonen er, innebærer i realiteten kompromisser ved gjensidig påvirkning av hverandres avtaler. Hovedsammenslutningenes / Norsk Lærerlags gjensidige påvirkning på hverandres hovedtariffavtaler skjer under de direkte forhandlinger. Men hovedsammenslutningene / Norsk Lærerlag har også indirekte påvirkning på tarifforhandlinger i staten for øvrig.

Selv om de organisasjoner som står utenfor hovedsammenslutningene (Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag) ikke forhandler samtidig og sammen med hovedsammenslutningene / Norsk Lærerlag slik at det skjer en direkte påvirkning under forhandlingene, er det en etablert praksis at hovedsammenslutningene / Norsk Lærerlag gjør sine godkjennelser/vedtak av hovedtariffavtalene betinget av at andre organisasjoner ikke gjennom forhandlinger eller mekling eller på annen måte oppnår andre og bedre vilkår enn det de har godtatt. Slike forbehold er også tatt i år. Slike forbehold er heller ikke ukjent på andre områder. Således tok organisasjonene i landbruksoppgjøret i år forbehold om nye forhandlinger dersom oppgjøret mellom LO - NHO ble nedstemt. Der ble det som kjent brudd, og landbruksorganisasjonene har krevet nye forhandlinger.

I 1986 ble hovedtariffavtale med Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag inngått av Justisdepartementet. Under disse forhandlingene ble det gitt bedre vilkår for disse enn det som var fastsatt i hovedtariffavtalene med hovedsammenslutningene / Norsk Lærerlag. Hovedsammenslutningene og Norsk Lærerlag krevde ut fra det tatte forbehold den gangen nye forhandlinger. De nye forhandlingene påførte staten økte utgifter på ca. 700 millioner kroner.

En slik situasjon kan en ikke ha opp igjen.

3.2.2 Nærmere om de aktuelle krav

Ved årets oppgjør krevde SPL at innstillingen fra et normeringsutvalg som Justisdepartementet og organisasjonene avtalte å sette ned i forbindelse med inngåelse av hovedtariffavtale for tidsrommet 1. mai 1986 - 30. april 1988 skulle gjennomføres. Dessuten krevde de to organisasjoner at tilsatte i politiet og lensmannsetaten skulle få spisetiden medregnet i arbeidstiden

1) Normeringsutvalgets innstilling

Ifølge staten v/Arbeids- og administrasjonsdepartementet burde det være unødvendig å si til tjenestemannsorganisasjoner med forhandlingsrett at lønns- og arbeidsvilkår fastsettes i forhandlinger mellom partene i samsvar med tjenestetvistlovens regler og hovedtariffavtalens bestemmelser, og ikke gjennom en utredning.

I det tilbud som de to organisasjoner fikk til ny hovedtariffavtale - og som organisasjonene som nevnt ovenfor ikke kom med innvendinger til - heter det i pkt. V:

"A. Det føres justeringsforhandlinger/normeringsforhandlinger på fritt grunnlag. Resultatet gjøres gjeldende fra 1. mai 1991.

B. Partene kan i tariffperioden forhandle om:

- a) omgjøring av stilling/stillinger fra lavere til høyere grad eller fra høyere til lavere grad (normering)
- b) flytting av stilling/stillinger til høyere eller lavere lønnstrinn (justering)
- c) endring av lønnsplan (justering) eller overføring av stilling/stillinger fra en lønnsplan til en annen (normering)

- d) spesiell avlønning
- e) bruk av tilleggsregulativet

dersom det

- 1) i forbindelse med endret teknologi, omorganisering og omlegging av arbeidsoppgaver har skjedd vesentlige endringer (i rimelig utstrekning tas også hensyn til endringer som har skjedd gradvis over lengre tidsrom) i de forhold som er lagt til grunn ved lønsplasseringen,
- 2) gjennomføres effektiviseringstiltak,
- 3) er særlige vansker med å rekruttere eller beholde spesielt kvalifisert arbeidskraft.
- 4) Forhandlingene føres mellom den enkelte virksomhet/ etat / det enkelte direktorat/departement og Samarbeidsorganisasjonenes organisasjoner med følgende unntak:

Mellom Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Samarbeidsorganisasjonen / Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag føres forhandlinger

- f) om justering av gjennomgående lønnsplaner og/eller stillinger på disse lønnsplaner
- g) om justering av lønnsplaner og/eller stillinger på lønnsplaner som nyttes i flere etater
- h) i forbindelse med vansker med å rekruttere eller beholde spesielt kvalifisert arbeidskraft.

Merknad:

Det som er sagt ovenfor under pkt. 4, omfatter bare de områder hvor Samarbeidsorganisasjonen / Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag organiserer arbeidstakere.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet kan i samråd med tjenestemennenes Samarbeidsorganisasjon / Norsk Politiforbund / Lensmannsetatens Landslag avgjøre at forhandlinger som går inn under bokstav g) og h) kan føres mellom den enkelte virksomhet/etat /det enkelte direktorat/departement og Samarbeidsorganisasjonens organisasjoner.

Dersom forhandlinger ikke kan komme i gang innen 14 dager etter at kravet er kommet inn, slik tjenestetvistloven fastsetter, må utsettelsen avtales mellom partene.

- 5) Tidspunkt for iverksettelse av forhandlingsresultatet fastsettes under forhandlingene.
- 6) Oppstår det tvist, kan hver av de parter som har ført forhandlingene bringe saken inn for Statens lønnsutvalg i samsvar med tjenestetvistlovens regler."

Dersom det er skjedd slike omlegginger av arbeidet innen politiet og lensmannsetaten at det er stillinger som har fått et vesentlig annet innhold, har organisasjonene ut fra pkt. V B (når slik hovedtariffavtale er kommet i stand) adgang til å fremme krav om forhandlinger. Dersom det i Normeringsutvalgets innstilling menes å være påvist forhold som de ønsker å underbygge sine begrunnelser med, står organisasjonene selvsagt fritt til å gjøre det.

Dersom organisasjonene ellers mener at det er lønnsmessige urimeligheter til stede og som pkt. V B ikke gir grunnlag for å fremme krav om forhandlinger om, må organisasjonene i tilfelle fremme kravene i forbindelse med de forhandlinger som skal føres etter pkt. V A med virkning fra 1. mai 1991.

Ifølge staten v/Arbeids- og administrasjonsdepartementet er krav om endret lønsplassering, dvs. hvilket lønnstrinn en stilling skal plasseres i, ikke gjenstand for mekling, jf. § 29 i tjenestetvistloven. Rikslønnsnemnda har heller ikke kompetanse til å avgjøre et slikt spørsmål. En tvist om et slikt spørsmål hører etter tjenestetvistloven inn under Statens lønnsutvalg eller særskilt nemnd, jf. §§ 29 og 27 i tjenestetvistloven. Rikslønnsnemnda må derfor avvise dette kravet.

2) Arbeidstid

Hovedtariffavtalen fastsetter den normale ukentlige arbeidstid. Den ble ved tariffrevisjonen pr. 1. mai 1986 fastsatt til 37 1/2 time netto pr. uke med virkning fra 1. januar 1987.

Hvordan arbeidstiden skal organiseres på det enkelte arbeidssted, fastsettes etatsvis.

Spisetiden regnes som hovedregel ikke som arbeidstid.

Arbeidet skal avbrytes med en hvilepause (spisepause) dersom arbeidstiden er over 5 1/2 time i døgnet.

Når virksomhetens art gjør det nødvendig, kan arbeidsgiveren istedet for pause la arbeidstakerne innta sine måltider i pauser under arbeidets gang og slik at arbeidstakerne om nødvendig hele tida må oppholde seg på arbeidsstedet. I slike tilfeller og i tilfeller hvor det ikke finnes tilfredsstillende spiserom eller hvilerom, skal pausen anses som en del av arbeidstiden, jf. § 51 i arbeidsmiljøloven.

Hvorvidt situasjonen er slik på noen arbeidsplass innen politiet og lensmannsetaten, er noe Justisdepartementet og de berørte tjenestemannsorganisasjonene må drøfte og avtale nærmere. Eventuell tvist på dette området hører inn under Arbeidstilsynet.

Rikslønnsnemnda kan etter statens syn heller ikke behandle dette spørsmål, men må avvise det.

4. RIKSLØNNSNEMNDAS MERKNADER

4.1 Innledning

Medlemmene Bjørnsen, Klemetsen og Pettersen skal bemerke:

De tvister som er forelagt Rikslønnsnemnda, er spesielle, dels fordi politiet ikke har streikerett, dels fordi staten har påstått avvisning av tvistene fra Rikslønnsnemnda. Det følger av statens avvisningspåstand at Rikslønnsnemnda må ta standpunkt til sin egen kompetanse. I den forbindelse bør det tas for øye at tvistene er brakt inn for nemnda i medhold av tjenestetvistloven § 26 a. Det gjelder således ikke spørsmål om kompetanse som kan utledes av lov 19. desember 1952 om lønnsnemnd i arbeidstvister, som forutsetter at partene er enige om å la tvisten avgjøres ved frivillig voldgift, eller kompetanse i tvister som er henvist til Rikslønnsnemnda etter særskilt lov om tvungen lønnsnemnd.

4.2 SPLs krav om at Normeringsutvalgets innstilling gjennomføres i tariffperioden

Medlemmene Bjørnsen, Klemetsen og Pettersen skal bemerke:

Det første tvistepunktet gjelder gjennomføring av de forslag som er fremmet i "Innstilling fra Normeringsutvalget for politiet og lensmannsetaten", avgitt 5. desember 1988.

Etter tjenestetvistloven § 29 skal krav som gjelder justeringer og normeringer av stillinger og andre tillegg av lønnsmessig art, avgjøres av Statens lønnsutvalg, hvis partene under forhandlingene om avslutning av tariffavtale ikke blir enige. Slike krav er også unntatt fra mekling etter tjenestetvistloven § 14, annet ledd.

Disse medlemmer finner at Normeringsutvalgets innstilling i det alt vesentlige gjelder krav om normeringer og justeringer av stillinger i de to etater. Det fremgår av utvalgets mandat at det skulle legge frem forslag til "et forenklet og enhetlig lønnsystem for etatene". I forslaget til lønnsystem er det innarbeidet planer for omfattende lønsmessige forbedringer i form av normeringsplaner og stillingers oppflytting i lønnsklasser i regulativet. Selv om det i Normeringsutvalgets innstilling også er tatt opp forslag om nye stillingsbetegnelser, innføring av alternative karriereveier og overtidssordninger m.m., fremtrer hele innstillingen som et omfattende normerings- og justeringsforslag som faller inn under det området tjenestetvistloven § 29 regulerer.

Fra statens side har det vært anført at det ikke foreligger noen tvist fordi det ikke har vært ført reelle forhandlinger mellom partene. Det har vært reist krav om å få forhandle om gjennomføring av hele innstillingen samlet, men staten har ikke villet forhandle på dette grunnlag som et ledd i hovedtariffoppgjøret. Kravet om forhandlinger ble fra statens side avvist, med den begrunnelse at politiet og lensmanns-etaten ut fra pkt. V i statens tilbud om endring i gjeldende hovedtariffavtale har adgang til å fremme krav om forhandlinger (når slik hovedtariffavtale er kommet i stand). SPL har gjort gjeldende at Normeringsutvalgets innstilling var en del av forhandlingene om hovedtariffavtale for 1990-92, og at kravet også var med under den etterfølgende mekling hos riksmeklingsmannen.

Disse medlemmer finner at det ikke har vært ført reelle forhandlinger om de normerings- og justeringskrav Normeringsutvalgets innstilling reiser, fordi slike krav ikke kan tas opp under et hovedtariffoppgjør. Den omstendighet at krav om normeringer og justeringer er koblet sammen med krav av generell lønsmessig karakter, kan ikke få betydning ved vurderingen av om kravene er av en slik art at de omfat

av tjenestetvistloven § 29. Det er fra politiorganisasjonenes side ikke pekt på noe i gjeldende avtaleverk som tilsier at politiets og lensmannsetatens normerings- og justeringskrav ikke skal behandles etter regelen i tjenestetvistloven § 29. Det er på det rene at interessetvister som kan bringes inn for Statens lønnsutvalg etter tjenestetvistloven § 29, er unntatt fra mekling. I så måte er tjenestemannsorganisasjoner med og uten streikerett stilt på lik linje. Det er derfor bare i tvister som ikke blir løst under hovedtariffoppgjørene etter at mekling har vært forsøkt, at Rikslønnsnemnda kommer inn i bildet. Det forhold at de normerings- og justeringskrav Normeringsutvalgets innstilling reiste ble tatt opp under meklingen og senere tatt med i riksmeklingsmannens innberetning til Rikslønnsnemnda under henvisning til tjenestetvistloven § 26 a, kan etter disse medlemmers oppfatning ikke føre til et annet resultat.

SPL har i sin prosedyre for Rikslønnsnemnda bl.a. fremholdt at politi- og lensmannsetaten står i en særstilling i staten fordi de mistet sin streikerett ved endring av politiloven § 20 i 1959. Som kompensasjon for tapet av streikeretten synes SPL å være av den oppfatning at de har krav på å få sine tvister med staten avgjort av Rikslønnsnemnda. Det var en forutsetning da loven ble innført at politiet ikke skulle få en ordning som var dårligere enn andres.

Det fremgår av forarbeidene til endringen i politiloven i 1959 og endringen av tjenestetvistloven 21. april 1972 at man tok sikte på å finne frem til ordninger som sikret at tjenestemannsgrupper som ikke hadde streikerett, ble stilt på lik linje med grupper som hadde streikerett. Av den grunn ble tvister om normeringer og justeringer og en del andre spørsmål av lønnsmessig karakter lagt til Statens lønnsutvalg for alle tjenestemenn. Det er også gitt klart uttrykk for i forarbeidene at Rikslønnsnemnda ikke har kompetanse i slike saker. De tvistes spørsmål hvor Rikslønnsnemnda kommer inn i bildet, er etter dette bare de generelle interesse-tvister som oppstår under hovedtariffoppgjørene. Noen hjem-

mel for å etterkomme politiorganisasjonenes krav om å få sine tvister avgjort av Rikslønnsnemnda foreligger derfor ikke. Som tidligere nevnt kan et slikt krav heller ikke utledes av tariffavtaler mellom partene.

Selv om Rikslønnsnemnda hadde hatt kompetanse til å avgjøre denne tvisten, vil nemnda peke på at krav av den karakter som er nevnt i tjenestetvistloven § 29 synes mindre egnet til detaljbehandling i Rikslønnsnemnda.

Disse medlemmer finner etter dette at statens påstand under punkt 1 må bli å ta til følge. Dette bør imidlertid lede til at politiorganisasjonene og staten nå innleder forhandlinger om de normerings- og justeringsforslag som Normeringsutvalgets innstilling reiser innenfor de regler hovedtariffavtalen trekker opp, og under hensyn til de hovedprinsipper tjenestemennene og Justisdepartementet ble enige om i innstillingen.

Medlemmet Haugen med tilslutning av Krokan og Totland slutter seg til flertallets konklusjon og i det vesentlige til deres begrunnelse.

Medlemmet Ødegård skal bemerke:

Det vises til dokumentasjonen om forhandlinger og mekling om gjennomføringen av Normeringsutvalgets innstilling.

Statens påstand for Rikslønnsnemnda søker å gjøre denne tvisten til et forhandlingsteknisk eller rent rettslig spørsmål. Nemndas flertall har fulgt opp dette grunnlaget, på tross av organisasjonenes påvisninger av den reelle interessetvisten det har vært forhandlet og meklet om. Det dreier seg ikke om ordinære justerings- og normeringskrav i dette tilfellet, men om store, uløste lønsmessige spørsmål sammen med konsekvenser av gjennomført omorganisering i etatene.

Dette medlem vil anføre at Rikslønnsnemnda, selv om det her dreide seg om en rettslig tolking, ikke kan avvise SPLs krav med henvisning til § 29 i tjenestetvistloven. Normeringsutvalgets innstilling omhandler vesentlig flere og andre forslag enn den snevre rammen som § 29 regulerer. Både mandatet og innstillingen viser at det vil være mer riktig å karakterisere innstillingen som deler av et nytt lønssystem for etatene, enn et omfattende normerings- og justeringsforslag.

Nemndas flertall har vært oppmerksom på omfanget av innstillingen, men har deretter oversett at det i forarbeidene til § 29 følger at det ikke er anledning til å tolke den utvidende. Tvert imot har Stortingets Administrasjonskomite i Innst. OV (1958) gitt klart uttrykk for den forutsetning "at man ved tolkingen av utvalgets mandat ikke åpner muligheten for at lønnskrav som i realiteten har karakter av generell lønnsregulering kan bringes inn for lønnsutvalget (Statens Lønnsutvalg)".

Innstillingen fra Normeringsutvalget viser at det har vært enighet mellom partene om forslag som i vesentlig grad endrer lønssystemet i politi- og lensmannsetaten. Derved kan den neppe anses å være av en slik begrenset betydning at den faller inn under tjenestetvistlovens § 29, slik forarbeidene forutsetter at bestemmelsen skal tolkes.

Rikslønnsnemnda har fått innsikt i hvordan staten i forhandlinger forsøker å unndra seg de forpliktelser som ligger i enigheten om forslagene i Normeringsutvalgets innstilling. Det er dokumentert hvordan tidligere innstillinger fra tilsvarende utvalg har vært behandlet.

Rikslønnsnemndas oppgave blir derfor å sikre at utvalgsinnstillingen nå blir gjennomført i henhold til de intensjoner partene hadde ved opprettelsen av utvalget, og å løse den reelle interessetvisten som oppsto da innstillingens omforrente forslag skulle gjennomføres. En innfrielse betyr ikke

at de tilsatte i politi- og lensmannsetaten får mer enn hva andre har oppnådd i tilsvarende oppgjør. Det betyr bare at man tar inn igjen det man har tapt underveis, i forholdet til andre grupper.

I denne tvisten blir derfor spørsmålet om Rikslønnsnemndas kompetanse og rolle vis-à-vis organisasjoner uten streikerett - tjenestetvistlovens § 26 a - uomgjengelig. Hvis flertallet gir staten medhold i den avvisningspåstand som er nedlagt, betyr det at staten fritt kan velge å videreføre en illusorisk forhandlingsordning overfor de ikke streikeberettigede organisasjonene, med det resultat at lønns- og arbeidsvilkårene for disse grupper fortsatt forsemmes.

En slik slutning vil også bryte ned igjen den realisme som for en gangs skyld var til stede i lønnsforhandlingene for politi- og lensmannsetaten i 1986.

Dette medlem finner det på den annen side forståelig at Rikslønnsnemndas flertall nødvendig vil gå inn på de enkelte forslag i Normeringsutvalgets innstilling. En detaljert gjennomgang forutsetter en innsikt i de interne forhold i etatene som flertallet neppe kan besitte. Rikslønnsnemnda har imidlertid fått ansvar for at hovedtarifforhandlingene for de tilsatte i politiet og lensmannsetaten blir reelle, og at generelle interessedvister under slike forhandlinger avgjøres på en rettferdig måte. Derfor må Rikslønnsnemnda ta SPLs påstand til følge, med pålegg om at Normeringsutvalgets innstilling gjennomføres, samtidig som Rikslønnsnemnda sikrer seg selv kompetanse til å avgjøre eventuelle tvister som måtte oppstå i den forbindelse.

4.3 SPLs krav om at spisepausen karakteriseres som arbeidstid for alt personell med politimyndighet

Medlemmene Bjørnsen, Klemetsen og Pettersen skal bemerke:

Det andre tvistepunkt som er brakt inn for Rikslønnsnemnda, er kravet om at spisepauser i politi- og lensmannsetaten skal ha karakter av arbeidstid for personell med politimyndighet. Også dette krav har staten påstått avvist fra Rikslønnsnemnda.

Disse medlemmer vil innledningsvis bemerke at arbeidsmiljølovens regler om arbeidstid, herunder også ordninger vedrørende spise- og hvilepauser, gjelder alle som loven selv ikke gjør unntak for. Men arbeidsmiljøloven er en vernelov, og det er ikke noe til hinder for at partene ved avtale blir enige om andre ordninger såfremt disse anses gunstigere for arbeidstakeren enn lovens regler.

Helt fra 1950-årene har tjenestemennene i politiet i henhold til sitt arbeidstidsreglement hatt spisepausene medregnet som arbeidstid. Ordningen ble begrunnet i polititjenestemennenes spesielle arbeidssituasjon samt beredskapsbehovet. Også i lensmannsetaten har spisepausene i praksis vært medregnet i arbeidstiden. I forbindelse med tariffoppgjøret i 1986 ble gjennomføringen av arbeidstidsnedsettelsen til 37 1/2 time pr. uke utsatt for politi- og lensmannsetaten. Tjenestemennene fikk i stedet en avtale om overtidskompensasjon for de 2 1/2 timene opp til 40 timer pr. uke. Ved tariffoppgjøret i 1988 ble partene enige om at ordningen skulle opphøre fra 1. januar 1989 og at spisepausene skulle ordnes i samsvar med reglene i arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1. Senere har imidlertid saken stått i stampe, idet partene er uenige om hvorledes forhandlingene om spisepausene på det enkelte tjenestested skal føres. Det har i denne sammenheng også oppstått en rekke konkrete tvister på de enkelte tjenestesteder om anvendelsen av hovedtariffavtalens bestemmelse om at spisepausene skulle ordnes slik det fremgår av

arbeidsmiljølovens regler. Ingen slike tvister er imidlertid brakt inn for Arbeidsretten, som er den instans som har kompetanse til å avgjøre tvister om forståelsen av tariffavtalebestemmelser. Ved årets tariffoppgjør ble spørsmålet om spisepausene tatt opp på nytt uten at dette førte til noe.

Disse medlemmer er kommet til at krav som vedrører arbeidstidens lengde og de generelle sider vedrørende spisepausene, må politiorganisasjonene kunne reise under forhandlinger om ny hovedtariffavtale. Et slikt krav ble i realiteten reist fra arbeidsgiversiden ved hovedtariffoppgjøret i 1988, da partene ble enige om å følge arbeidsmiljølovens regler om spisepausene. Det kan da ikke være noe til hinder for at den part i avtalen som er misfornøyd med den, kan kreve forhandlinger om en annen generell ordning av pausene. Det var derfor riktig at saken var med under meklingen og at innberetning om brudd i forhandlingene på dette punkt ble sendt Rikslønnsnemnda i samsvar med tjenestetvistloven § 26 a. Så lenge kravet er generelt utformet, kan det etter dette ikke avvises fra Rikslønnsnemnda.

Disse medlemmer har ikke funnet å kunne gå inn for at det som hovedtariffavtale mellom partene i 1990-92 fastsettes den regel at spisepauser for alle tjenestemenn med politimyndighet skal regnes som arbeidstid i politi- og lensmannsetaten. Forholdene i de to etater varierer betydelig fra tjenestested til tjenestested og innenfor den virksomhet som drives på hvert tjenestested. En generell ordning hvoretter avgrensningen mellom tjenestemenn som får spisetid medregnet som arbeidstid og tjenestemenn som ikke får det, fastlagt på grunnlag av om de har politimyndighet eller ikke, vil kunne føre til urimelige og til dels tilfeldige resultater.

Medlemmet Ødegård skal bemerke:

Det er ikke noen fare for forskjellsbehandling knyttet til en kjennelse fra Rikslønnsnemnda om at hvile- og spisepausene regnes som arbeidstid for alt personell med politimyn-

dighet i politi- og lensmannsetaten. Tvert imot vil en slik kjennelse bringe disse tilsatte i samme situasjon som flertallet av de tilsatte i offentlig forvaltning i dag er i, og slik flertallet av de tilsatte i politi- og lensmannsetaten for øvrig fortsatt er i.

Dette medlem legger til grunn at politi- og lensmannsetaten har en spesiell rolle og et viktig samfunnsansvar å ivareta. Funksjonen tilsier at etatene er tilgjengelige og handlekraftige døgnet rundt. Derfor må de nødvendige hvile- og spisepausene tas under arbeidets gang, slik det alltid har vært hittil, og slik arbeidsmiljøloven gir full adgang til når virksomhetens art tilsier det. Dette medlem kan vanskelig tenke seg en virksomhet som denne regelen passer bedre til, enn politiets.

Den urimelighet og fare for tilfældighet som flertallet i Rikslønnsnemnda mener kan bli følgen av en generell bestemmelse, er ettertrykkelig illustrert gjennom beskrivelsen av forholdene slik de har blitt etter at fritidspauser ble diktert i disse etatene. Det er nettopp fraværet av denne generelle ordningen i to år som har skapt forskjellsbehandlingen og de problemer som ulikheter fører med seg på dette området.

Etatenes særavtaler viser klart hvordan spørsmålet bør besvares hvis flertallet i Rikslønnsnemnda ønsker å bidra til rettferdighet og politifaglig sett holdbare tilstander i etatene. Nemnda har også blitt forelagt det faktum at Justisdepartementet har avtalt pauser under arbeidets gang for alle tilsatte i fengselsvesenet.

Flertallet gir uttrykk for at Rikslønnsnemnda ikke har den etatsmessige oversikt som er nødvendig for å gi generelle regler. Dette medlem viser til at det for Rikslønnsnemnda er lagt fram en fullstendig oversikt over hvordan forholdene har utviklet seg i etatene. Etter at staten i 1989 gjennom en påtvunget hovedtariffavtale dikterte hvile- og spisepau-

ser som fritid, har samtlige tjenestesteder i hele landet forsøkt å tilpasse slike pauser i sine arbeidsplaner. Resultatet i dag er, til tross for at Justisdepartementet har fjernet den lokale forhandlingsretten om spørsmålet, at det absolutte flertallet av tjenestestedene ikke makter å etterkomme pålegget. De langt fleste har på tross av presset valgt å fortsette ordningen med pauser under arbeidets gang, og de har offentlig gitt uttrykk for at nettopp denne løsningen gjør at man kan drive rasjonell og effektiv polititjeneste. På de steder hvor ledelsen har diktert fritidspauser, har man fått uholdbare tilstander med et betydelig antall avbrytelser og forskyvninger av pausene, slik dokumentasjonen for nemnda viser. Flertallets konklusjon tar ikke opp i seg disse realiteter.

Det er også dokumentert for Rikslønnsnemnda at samtlige politimestre og lensmenn gjennom sine organisasjoner har bedt om å få bruke den anledning arbeidsmiljøloven gir adgang til, med pauser under arbeidets gang. De eksempler på forhandlingsprotokoller som er forelagt Rikslønnsnemnda, viser tydelig at ledelsens standpunkt også der man nå bruker fritidspauser, kun har vært betinget av det direktiv Justisdepartementet ga, ikke av de stedlige arbeids- og bemanningsforhold. Materialet for øvrig viser at urimelig forskjellsbehandling bare kan unngås ved at pausene innpasses i arbeidstiden på samme måte som tilfellet har vært siden 1950.

Med den henvisning flertallet selv gjør til den alminnelige utsettelse av problemene omkring spisepauser og arbeidstid i andre deler av offentlig tjeneste, burde det etter dette medlems vurdering være naturlig for Rikslønnsnemnda å utsette tilsvarende problemer angående alt personell med politimyndighet. En nærliggende alternativ løsning for Rikslønnsnemnda er presentert gjennom tariffavtalen for fengselsvesenet.

Medlemmene Bjørnsen, Klemetsen og Pettersen legger til grunn

at arbeidstiden også i politi- og lensmannsetaten er 37 1/2 time netto pr. uke. Det legges videre til grunn at partene i oppgjøret i 1988 ble enige om å anvende arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1 mht. spise- og hvilepauser. Spørsmålet om spisepausen fyller arbeidsmiljølovens krav for å bli regnet inn i arbeidstiden, må etter dette avgjøres etter arbeidsmiljølovens regler på dette punkt. Arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1 reiser enkelte fortolknings spørsmål. For eksempel skal tvister mellom partene på dette området avgjøres av Arbeidstilsynet. Arbeidstilsynet har imidlertid tolket sin kompetanse dithen at de bare avgjør tvister hvor arbeidstiden overstiger grensene for maksimalt tillatt arbeidstid. (Lovens maksimalgrense ble ikke endret i forbindelse med endringen av arbeidstiden ved tariffoppgjøret i 1986.) Det heter således i Arbeidstilsynets brosjyre "Spise- og hvilepauser" - bestillingsnr. 496, hvor det generelt er redegjort for arbeidsmiljølovens bestemmelser om hvile- og spisepauser og om Arbeidstilsynets egen kompetanse:

"Ved tvist om pausen rent faktisk er av en slik karakter at den kan fratrekkes arbeidstiden, kan Arbeidstilsynet avgi en veiledende uttalelse, jf. § 46 nr. 1. Slik uttalelse kan ikke påklages.

Etter at de fleste nå har avtale om kortere arbeidstid enn arbeidsmiljølovens maksimum på henholdsvis 40, 38 og 36 timer pr. uke, vil arbeidstiden oftest ligge innenfor rammene i § 46, uansett om pausen anses som fritid eller ikke.

Kommer man til at pausen skal medregnes i arbeidstiden, og dette medfører at arbeidstiden blir lenger enn lovens maksimum, jf. § 46, kan arbeidsgiveren pålegges å legge om arbeidstidsordningen slik at den tilfredsstiller lovens krav. Et slikt pålegg kan påklages."

I brosjyren gjennomgås de krav arbeidsmiljøloven stiller til hvile- og spisepauser, og hvilke vilkår som må være oppfylt for at pausene skal kunne regnes som fritid. Oppfylles ikke kravene til kvalifisert pause, skal pausen inngå i arbeidstiden, jf. arbeidsmiljøloven § 51 nr 1 tredje ledá. Et av de

forhold som har betydning i denne vurderingen, er beredskapsplikten. Arbeidstilsynet har i brosjyren gitt uttrykk for sitt generelle syn på beredskapspliktens betydning ved vurderingen av unntaksbestemmelsen i arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1 tredje ledd. Det heter således på side 6 i brosjyren:

"Arbeidsgiveren kan også ha behov for at arbeidstakeren står til disposisjon i pausen, slik at han eller hun kan tilkalles når det er nødvendig.

Skal pausen anses som fritid, kan arbeidstakeren ikke pålegges beredskapsplikt i pausen, f.eks. slik at vedkommende ikke kan forlate et nærmere angitt område.

Normalt kan arbeidstakeren heller ikke pålegges å gå med personsøker, med mindre forutsetningen er at anrop bare skal kunne skje helt unntaksvis i pausen.

Arbeidsgiveren må foreta et valg. Skal pausen gå til fradrag i arbeidstiden, må den kunne anses som fritid. Dette innebærer at arbeidstakeren disponerer pausen fritt, kan forlate arbeidsplassen og er i prinsippet ikke underlagt arbeidsgivers styringsrett. Arbeidsgiveren må da ta konsekvensen av dette og respektere denne fritiden på samme måte som annen fritid.

Forholdene må derfor legges til rette slik at arbeidstakeren faktisk får fri i pausen. Dette gjelder særlig arbeidstakere som tilbringer pausen i spiserommet. Det vil f.eks. ikke være akseptabelt om alle inngående telefoner settes over til spiserommet, slik at arbeidstakerne må gå ut for å få fred i pausen."

Et annet forhold som har betydning for spørsmålet om når unntaksbestemmelsen i tredje ledd kommer til anvendelse, er avbrytelser i pausen. I utgangspunktet kan arbeidsgiver ikke avbryte pausen, dog slik at helt nødvendige og unntaksvis avbrytelser må aksepteres. Om dette uttales det blant annet på side 6 i brosjyren:

"Blir pausene avbrutt ofte, slik at arbeidstakeren aldri kan regne med en uforstyrret pause, vil det ikke være naturlig å anse pausene som fritid. Dette må vurderes konkret ut fra både avbrytelsenenes antall og omfang."

I denne forbindelse er det heller ikke uten betydning at arbeidsmiljøloven selv i tilknytning til definisjonen av arbeidstid og fritid fastslår at hvilepause skal regnes som arbeidstid dersom arbeidstakeren ikke fritt kan forlate arbeidsstedet i pausen, jf. § 46 nr. 1 tredje ledd. Dertil kommer at Arbeidsretten i en dom av 5. juni 1961, som gjaldt spørsmålet om bedriftselektrikers hvilepauser tilfredsstilte kvalitetskravene i daværende arbeidervernlov, blant annet har uttalt:

"På bakgrunn av det som nå er fremholdt, finner Arbeidsretten at de bedriftselektrikere denne sak omfatter, ikke har hatt hvilepauser som tilfredsstiller kvalitetskravene etter arbeidervernlovens § 28 punkt 1. Ifølge de foreliggende opplysninger har bedriftselektrikerne - som et ledd i sine ordinære arbeidsoppgaver - plikt til på tilkallelse straks å rykke ut såfremt det inntreffer uregelmessigheter av forskjellig art på "det elektriske plan". Det er på det rene at denne plikt følger dem i samtlige hvilepauser. Arbeidsretten finner derfor at bedriftselektrikerne i sine pauser er pålagt arbeid av en slik art at pausene ikke tilfredsstiller kvalitetskravene etter arbeidervernlovens § 28 punkt 1, jfr. § 29 annen setning. Det spiller i denne henseende prinsipielt, rettslig ingen rolle om dette arbeid er sterkt varierende med hensyn til byrdefullhet, all den stund ordningen sett som helhet ikke gir arbeiderne den grad av frihet og avkobling som loven må antas å forutsette. Hvorvidt dette er tilfelle, vil kunne bero på omstendighetene."

I prosedyren for Rikslønnsnemnda har politiets beredskapsplikt hatt en fremskutt plass. Det gjelder både dens omfang og karakter og de konsekvenser den har for gjennomføringen av hvile- og spisepauser i etaten.

Disse medlemmer er blitt stående ved at hvile- og spise-pausene for mange tjenestemenn i politiet og lensmannsetaten ikke med rimelighet kan ordnes slik at de fyller lovens krav om at pausene skal anses som fritid i den forstand at tjenestemennene ikke har plikt til å stå til arbeidsgiverens disposisjon i pausene, men kan tilkalles når det er nødvendig. Det er da lagt vekt på at tjenestemennene har bered-

skapsplikt, at deres virksomhet i høy grad er publikumsorientert og at disse oppgaver vanskelig kan forenes med det krav arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1 setter til innholdet av hvile- og spisepauser. Nemnda har etter disse medlemmers oppfatning ikke den nødvendige etatsmessige oversikt for å kunne trekke opp rimelige og riktige avgrensninger.

Partene var i tariffperioden 1988-90 enige om at spisepausene skulle ordnes i samsvar med reglene i arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1. De har imidlertid ikke fått til en tilfredsstillende ordning i praksis. Det har siden 1988 vært uenighet om hvordan de nærmere forhandlinger om gjennomføringen skal skje. Etter disse medlemmers oppfatning bør anvendelsen av arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1 kunne gi en forsvarelig og praktisk fungerende ordning av spisepausene for polititjenestemennene. Men det må nå settes fortgang i forhandlingene, der det foretas en konkret, reell vurdering med støtte i arbeidsmiljøloven § 51 nr 1, Arbeidstilsynets brosjyre "Spise- og hvilepauser", samt Arbeidsrettens dom fra 1961. I de saker man ikke kan bli enige, kan man eventuelt søke bistand hos Arbeidstilsynet, som kan gi veiledende uttalelse om hvorvidt pausen rent faktisk er av en slik karakter at den kan holdes utenfor arbeidstiden. Skulle dette heller ikke føre frem, blir det i siste hånd arbeidsgiverens ansvar at tjenestestedet i spisepauser blir underbemannet. Det pekes videre på at ved Rikslønnsnemndas kjennelse blir arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1 en del av hovedtariffavtalen mellom partene, og en konkret tvist om forståelsen av denne bestemmelse vil eventuelt kunne bringes inn for Arbeidsretten til avgjørelse.

Disse medlemmer minner også om punkt XI i statens tilbud av 16. mai 1990 der det heter:

"Arbeidstid

Spørsmålet om endring av arbeidstiden for en del statstilsatte utsettes til behandling mellom partene i perioden.

Resultatet av behandlingen danner grunnlaget for forhandlinger om eventuelle endringer av arbeidstiden. Disse forhandlinger inngår som en del av lønnsreguleringen pr. 1.5.1991."

Det er ikke mulig for Rikslønnsnemnda å ha noen oppfatning av hva som kan komme ut av de forhandlinger som senere skal føres mellom hovedorganisasjonene og staten om eventuelle endringer i arbeidstiden. Man ønsker imidlertid å gi uttrykk for at det ikke synes å være noen grunn til at de ordninger man måtte komme frem til for polititjenestemennene skal være mindre gunstige enn for andre ansatte i statstjenesten.

Medlemmet Haugen med tilslutning av Krokan og Totland slutter seg til flertallets konklusjon og i det vesentlige til deres begrunnelse.

Medlemmet Ødegård skal bemerke:

Det vises til den spesielle rolle Rikslønnsnemnda har i forbindelse med politi- og lensmannsetatens hovedtariffoppgjør - slik det er omtalt i innledningen til denne kjennelsen, 4.1 og i flertallets vurderinger i dette punktet.

Den interessetvist om hvile- og spisepausenes status som er reist for Rikslønnsnemnda, har sin årsak i den bestemmelse som flertallet nå går inn for å videreføre for to nye år. Det betyr at en rekke tilsatte får økt ukearbeidstid samtidig som lønsmessige kompensasjoner reduseres.

Interessetvisten følger av den forskjellsbehandling som oppsto da personell med politimyndighet ikke lenger fikk anledning til å bruke den avtalte og praktiserte ordningen med pauser under arbeidets gang. Det er påvist for Rikslønnsnemnda at denne forskjellsbehandlingen ikke ønskes, verken av den lokale ledelse i etaten eller av de tilsatte.

Hvis dette standpunkt opprettholdes, vil det være en klar tilkjennegivelse av at Rikslønnsnemnda ikke ønsker å ta det ansvar Stortinget tiller den ved bortfallet av streikeretten. Dette medlem vil på vegne av samtlige tilsatte i politi- og lensmannsetaten gi sterkt uttrykk for skuffelse over den negative forskjellsbehandling og ansvarsfraskrivelse som er resultatet av flertallets standpunkt. Premissene i kjennelsen viser at flertallet i Rikslønnsnemnda har forstått hvor vanskelige disse sakene er. Den slutning som trekkes, står ikke i forhold til premissene, og resulterer i at problemene videreføres uforminsket.

Flertallet i Rikslønnsnemnda konstaterer at det ikke er noen formell og fullverdig konfliktløser i arbeidsmiljølovens regler. Det er dokumentert for nemnda at samtlige tjenestesteder hvor statens pålegg om fritidspauser er tvunget igjennom, har en uløst tvist til behandling i Justisdepartementet i dag. Det er også påvist at Justisdepartementet ikke aksepterer Arbeidstilsynet som tvisteløser, og at departementet neppe selv har fullmakt til å løse tvisten på vegne av de politiske myndigheter.

Flertallet i Rikslønnsnemnda må ha sett at forhandlinger mellom Justisdepartementet og organisasjonene i denne situasjonen blir vanskelig, uansett hvilke premisser og pålegg nemnda gir. Rikslønnsnemnda må derfor selv ta ansvaret for å rydde tvistene av veien direkte, på en tariffmessig forsvarlig måte. Hvis så ikke skjer, konstaterer dette medlem at Rikslønnsnemndas flertall henviser de tilsatte i politi- og lensmannsetaten til domstol for løsning av de ordinære, påviste interessetvister som lå til grunn for behandlingen i Rikslønnsnemnda.

En slik enkeltvis behandling for hvert tjenestested virker ganske absurd. De parter som hele veien har vært enige om hvilken løsning som passer i våre etater, måtte i så fall henvende seg til domstolene og "leke" at de er uenige.

Mot denne bakgrunn foreslår dette medlem følgende

SLUTNING

1. SPLs påstand om at Normeringsutvalgets innstilling skal gjennomføres med virkning senest fra 1. mai 1991, tas til følge.

Det innledes forhandlinger mellom SPL og Justisdepartementet om gjennomføringen av innstillingen, slik forslagene og de hovedprinsipper partene er enige om i innstillingen tilsier.

Oppnås det ikke enighet under forhandlingene, skal tvisten avgjøres av Rikslønnsnemnda.

2. SPLs påstand om at hvile- og spisepausene i politi- og lensmannsetaten skal karakteriseres som arbeidstid for alt personell med politimyndighet, tas til følge.

Den tidligere avtalte ordningen med at hvile- og spisepausene skal ordnes i samsvar med bestemmelsene i arbeidsmiljølovens § 51 nr. 1, gjøres fortsatt gjeldende, under henvisning til at bestemmelsen i § 51 nr. 1, 3. ledd er den løsning som best ivaretar etatenes tarv.

3. Gjeldende hovedtariffavtale mellom Norsk Politiforbund og Lensmannsetatens Landslag på den ene side og staten på den annen side, forlenges fram til og med 30. april 1992 med de endringer som følger av foranstående og av statens tilbud av 16. mai 1990.

S L U T N I N G

1. SPLs påstand om at Normeringsutvalgets innstilling skal gjennomføres med virkning senest fra 1. mai 1991, avvises fra Rikslønnsnemnda.

Det innledes forhandlinger mellom SPL og staten om de normerings- og justeringsspørsmål Normeringsutvalgets innstilling reiser innenfor de regler hovedtariffavtalen trekker opp, og under hensyn til de hovedprinsipper tjenestemennene og Justisdepartementet ble enige om i innstillingen.

2. SPLs krav om at spisepausene skal karakteriseres som arbeidstid for alt personell med politimyndighet tas ikke til følge.

Den tidligere tariffavtale mellom partene om at spisepausen som utgangspunkt skal ordnes i samsvar med bestemmelsene i arbeidsmiljøloven § 51 nr. 1, gjøres gjeldende også i avtaleperioden 1990-92.

3. Den tidligere hovedtariffavtale mellom Norsk Politiforbund og Lensmannsetatens Landslag på den ene side og staten på den annen side forlenges frem til og med 30. april 1992 med de endringer som følger av statens tilbud av 16. mai 1990.

Sverre Fjornsen

Inger Pettersen

Berit Klemetsen

Terje Oddegård

Ola Haugen

Ikke stemmeberettigede medlemmer:

Nils Totland

Lillian Krokan

